

Överklagan av Skogsstyrelsens icke-beslut gällande
A 6084-2025, A 6118-2025, A 49876-2023, A 3501-2025, A 50504-2023
samt A 2930-2025 på fastigheten
Boden Brändberget 3:1

Till

Mark-och miljödomstolen i Umeå
Box 138
901 04 Umeå
mmd.umea@dom.se

Sänds via Skogsstyrelsen Norrbottens distrikt

skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se

Klagande

Naturskyddsföreningen Boden

Org. nr 89700-6955

Motpart

Skogsstyrelsen
551 83 Jönköping

skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se

Markägaren

Svenska cellulosa AB

Skepparplatsen 1

851 88 Sundsvall

info@sca.com

Kontaktperson

Marie Karlsson

Storvägen 4

952 04 Pålänge

070-6770767

marieyah@gmail.com

INNEHÅLL

YRKANDEN.....	<u>3</u>
1. Inledning.....	<u>8</u>
1.1 Väsentliga basfakta.....	<u>8</u>
1.2 Bakgrund och naturvärden.....	<u>10</u>
2. MOTIVERINGAR.....	<u>13</u>
2.1 Natura 2000.....	<u>13</u>
2.1.1 Natura 2000-områden och svensk lagstiftning.....	<u>14</u>
2.1.2 Natura 2000 och Skogsstyrelsens tillsynsansvar.....	<u>15</u>
2.1.3 Bevarandeplanen för Råneälvs Natura 2000-område.....	<u>18</u>
2.2 Kontinuerlig ekologisk funktion och fragmentering av livsmiljöer.....	<u>20</u>
2.2.1 Grunder för att en kumulativ bedömning måste göras inom ramen för en Natura 2000-prövning...	<u>20</u>
2.2.2 Fragmentering av naturlandskapet över tid.....	<u>22</u>
2.2.3 Om livsvillkor i fragmenterade landskap.....	<u>26</u>
2.2.4 EUs naturvårdsdirektiv och målets prövningsram.....	<u>31</u>
2.3 Avverkningsanmälningarna och våra kommentarer.....	<u>36</u>
2.4 Avgörande direkt av Mark- och miljödomstolen.....	<u>43</u>
2.5 Miljöbalkens krav på kunskap och evidens.....	<u>44</u>
2.6 Tidsbegränsade beslut från tillsynsmyndigheten.....	<u>45</u>
2.7 BAT, död ved, körskador och oönskade effekter på det rörliga friluftslivet: för den händelse Mark- och miljödomstolen trots allt medger viss avverkning.....	<u>46</u>
3. SLUTSATS.....	<u>51</u>
4. FAKTAUNDERLAG.....	<u>53</u>
4.1 Kartor över länsstyrelsen Norrbottens planerade naturreservat.....	<u>53</u>
4.2 Fynd av flodpärlmussla vid i Råneå älv.....	<u>59</u>
4.2.2 Observationer från Artportalen Råneå älv.....	<u>65</u>
4.2.3 Observationer från Artportalen Norr-Lillån.....	<u>77</u>
BILAGOR	
1. Skogsstyrelsens dagboksblad.....	<u>80</u>
2. Mailväxling Skogsstyrelsen SCA.....	<u>81</u>
3. Fakta underlag påverkan vatten samt arter.....	<u>83</u>
-Grumling	

-Grön flodtrollslända.....	83
-Tretåig hackspett.....	84
-Flodpärlmussla.....	86
-Flodkräfta.....	90
-Lake.....	90
4. Uttalande SLU Flodpärlmussla.....	90
Tabell 1. Utveckling rödlistade och fridlysta arter i området	91

YRKANDEN

- 1) Vi yrkar att domstolen snarast förbjuder alla här angivna skogliga åtgärder tills att domstolen fattat nytt beslut. Förbudet ska omfatta samtliga skogliga åtgärder som kan innebära någon risk för de bevarandevärden som vi anför i detta överklagande, inklusive eventuella kompletteringar. Exempel på sådana åtgärder är kalavverkningar, gallringar, underröjningar, markberedningar, skotning av redan avverkade områden och anläggande av skogsbilvägar eller basvägar. Vi understryker det väsentliga i att domstolen i ett interimistiskt förbud explicit anger att beslutet omfattar alla skogsbruksåtgärder som kan innebära skadlig påverkan på naturvärdena och inte enbart 'de anmälda åtgärderna', se vidare nedan under *Avgörande direkt av mark- och miljödomstolen*. **Fara i dröjsmål föreligger!**
- 2) Vi yrkar att domstolen i slutlig dom uttryckligen klargör behovet av tillåtlighetsprövning hos Länsstyrelsen med avseende på Natura 2000-området Råneälven, inklusive de naturtyper som ligger till grund för dess utpekande som Natura 2000-område (både vad avser naturtyperna och deras typiska/karakteristiska arter), som avverkningsanmälningarna innefattar. Detta med hänsyn till vad som anges i 7 kap. 28a § och 28b § om tillståndskrav respektive krav på att naturvärdena inte kan skadas som följd av skogsavverkningarna, dessutom med hänsyn till vad

som anges i 2 kap. miljöbalken med beaktande av vad som anges i balkens portalparagraf i 1 kap. 1 §.

- 3) Vi yrkar att Mark- och miljödomstolen avgör målet genom att förbjuda alla skogsbruksåtgärder utan att återförvisa det till Skogsstyrelsen för fortsatt handläggning.
- 4) Vi yrkar att domstolen i slutlig dom beaktar följd effekterna för de skyddsvärda naturvärden och naturtyper som förekommer i de omkringliggande skogsområdena och vattendragen, samt deras förutsättningar för långsiktig fortlevnad (både vad avser naturtyperna och deras typiska/karakteristiska arter). I detta skall ligga hur naturtyperna och arternas naturliga utbredning, bevarandestatus, konnektivitet och kontinuerliga ekologiska funktion i området kan påverkas med beaktande av miljöbalkens försiktighetsprincip och bestämmelserna i 7 kap. 28a och 28b §§. Dessa naturvärden bör anses vara uppenbara då 5 av de 7 områdena som denna överklagan behandlar ligger inom områden där Länsstyrelsen Norrbotten avser bilda naturreservat.
- 5) För det fall domstolen vid slutgiltig dom inte anser sig kunna förbjuda samtliga skogsbruksåtgärder i skogen tills vidare yrkar vi att ärendet återförvisas till Skogsstyrelsen för förnyad handläggning.
- 6) Vi yrkar att domstolen (vid eventuell återförvisning) för tillsynsmyndigheten anvisar att alla ställningstaganden och/eller beslut skall delges oss, Naturskyddsföreningen Boden, i enlighet med vad som anges i 33 § förvaltningslagen då vi utgör part i målet.
- 7) Vi yrkar att SCA föreläggs att närmare beskriva de underlag, vetenskapliga eller baserade på beprövad erfarenhet, som ligger till grund för bolagets föreslagna hänsynsytor. Detta gäller både hänsynsyternas placering samt deras respektive storlek. Utredningen ska utföras i god tid innan några som helst skogliga åtgärder får vidtas i skogen och ska skriftligen remitteras till Naturskyddsföreningen Boden för yttrande.

- 8) Vi yrkar vi på att om avverkning helt eller delvis tillåts ska markägaren skriftligen redovisa utredningar om hur varje aktuell naturtyps (samt deras typiska och karaktäristiska arter) KEF ska bevaras, samt hur skyddszoners storlek och belägenhet har valts.
- 9) Vi yrkar att domstolen (vid eventuell återförvisning) anvisar för tillsynsmyndigheten att med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken förelägga SCA att följa 1 och 4 §§ i Skogsstyrelsens föreskrifter (SKSFS 2013:3) om att skogstyper med höga naturvärden med rödlistade arter skall anmälas för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.
- 10) För den händelse Mark- och miljödomstolen medger slutavverkning (med vissa begränsningar) yrkar vi att inga skogliga åtgärder får utföras under fåglars häckningstid, dvs. mellan 1 mars och 15 augusti. Detta med hänsyn till rödlistade eller i övrigt minskande arter som kan förväntas förekomma i skogen, använda den som hela eller delar av sin livsmiljö, eller som viloplats.
- 11) För den händelse Mark- och miljödomstolen medger slutavverkning (med vissa begränsningar) yrkar vi att all död ved ska lämnas kvar orörd i skogen utan mer än obetydlig skada på den. Död stående ved ska lämnas stående och liggande död ved får inte skadas mer än i helt obetydlig omfattning.
- 12) För den händelse Mark- och miljödomstolen medger slutavverkning (med vissa begränsningar) yrkar vi att inga körskador som är mer påtagliga (dvs. en tydligt lägre ribba än "allvarliga körskador" som anges i skogsvårdslagen) får uppkomma i någon del av skogen. Bästa tillgängliga teknik (BAT) ska tillämpas vad avser samtliga använda hjul- eller bandgående skogsmaskiner, se vidare nedan. Maskiner som inte uppfyller BAT får inte användas i någon del av den avverkningsanmälda skogen, se vidare a-f. För att klarlägga de försiktighetsmått och skyddsåtgärder som enligt 2 kap. miljöbalken erfordras behöver åtminstone följande underlag krävas av domstolen i god tid innan ett slutligt avgörande kan fattas:
 - a) Avsedda maskintyper (fabrikat, modeller, byggår, hjuldrift/larvdrift, avsedd användning av hjul/stålband, tomvikt skördare och skotare respektive fullastad vikt skotare och

samtliga andra uppgifter som behövs för att bedöma tillåtligheten av dem i perspektivet BAT).

- b) Tidsperiod när arbetena avses ske.
- c) Typ av gallring med närmare beskrivning av vad den innebär i avverkning, skogsuttag, förändrad åldersfördelning och förändring av krontäckning.
- d) Bedömning av riskerna för skadlig påverkan på förekommande skyddsvärda arter genom den avsedda avverkningen.
- e) Bedömning av körskadors omfattning och djup i skogen redovisat på karta.
- f) Eventuell hänsyn som avses tas till skyddsvärda arter. Vi yrkar att inga körskador, avverkningsrester, markberedningar eller planteringar får uppkomma på allmänt nyttjade stigar och leder i någon som helst del av den avverkningsanmälda skogen.

1. Inledning

1.1 Väsentliga basfakta

Skogsstyrelsen har i samtliga ärenden meddelat så kallade nollbeslut. Dvs., de har inte fattat några formella beslut om föreläggande eller förbud med anledning av de inkomna avverkningsanmälningarna. Detta betyder att Naturskyddsföreningen Boden är oförhindrad att överklaga icke-besluten oberoende av sedvanliga överklagandetider. Se bifogat intyg om antal medlemmar i föreningen extern bilaga 1.

Samtliga i målet aktuella avverkningsanmälningar inkom under perioden 2023-2025. Myndigheten har godkänt avverkningarna i enlighet med de inkomna anmälningarna utan några invändningar alls med undantag av utskick där SCA informeras att 5 av de 6 områden vi tar upp här ligger i anslutning till Natura 2000 klassade Råneälv, varför skogarna kan börja avverkas närsomhelst när de sex veckorna har passerat sedan avverkningsanmälningarna inkom.

Med tanke på att Skogsstyrelsen fattat nollbeslut föreligger uppenbar fara i dröjsmål, vilket är det huvudsakliga skälet till att vi begär ett skyndsamt beslut om interimistiskt förbud för samtliga skogliga åtgärder i området som kan innebära risker enligt ovan.

De huvudsakliga skälen till att vi anser att överklagan i högsta grad är befogad och måste beaktas är att samtliga de avverkningsanmälda skogarna ligger i direkt eller mycket nära anslutning till Råneå älvs Natura 2000-område, samt att det i anmälningarna redovisats mycket bristande hänsyn till detta. Ekosystem som ligger i direkt anslutning till området har under lång tid förstörts och fragmenterats av trakthyggesbruket. Förväntad påverkan av ytterligare sådana åtgärder, dvs. de kumulativa effekterna, har över huvud taget inte utretts. SCA har så vitt vi kan se inte utrett huruvida det finns fridlysta, rödlistade eller för Natura 2000-områdets naturtyper typiska arter i eller i anslutning till de avverkningsanmälda områdena. Utifrån den information som inkommit till tillsynsmyndigheterna existerar inte utredningar som skulle ligga till grund för att utesluta att de anmälda avverkningarna har otillåten påverkan på Natura 2000-området.

Anledningarna till att vi valt att samla dessa ärenden i ett och samma överklagande är flera. Det anmälningarna har gemensamt är att de gjorts på samma fastighetsägares marker (SCA), att de gjorts på skogar som ligger i direkt eller nära anslutning till vatten, att vattnet i fråga omfattas av Råneälvens Natura 2000-område, att den redovisade hänsynen till detta faktum är genomgående otillräcklig, att skogarna i huvudsak utgörs av kontinuitetsskog med av Länsstyrelsen konstaterade naturvärden (i och med att områdena utgör reservatsförslag se 4.1) och att Skogsstyrelsen fattat nollbeslut i ärendena.

Vi vill påpeka att de 6 avverkningsanmälningarna i detta överklagande är ett urval av ett mycket större antal avverkningsanmälningar som vi har granskat. För att ärendena i detta överklagande förhoppningsvis ska kunna behandlas gemensamt är överklagandet begränsat till mycket liknande avverkningsanmälningar av samma verksamhetsutövare.

Genom att framställa vår klagan på detta sätt hoppas vi ge en inblick i omfattningen av tillsynsmyndigheternas, verksamhetsutövarnas, och i förlängningen Sveriges, misslyckande att ta i aktning naturvärden vars bevarande är av nationellt såväl som europeiskt intresse. Den handläggningsmetodik som Skogsstyrelsen i dagsläget tillämpar i Natura 2000-ärenden är alltså oförenlig med de uppgifter som åläggs dem enligt miljöbalken, vilket i sin tur innebär att Sverige inte kan anses leva upp till sitt ansvar gentemot EU såsom det uttrycks i unionens naturvårdsdirektiv samt LULUCF, avskogningsförordningen samt naturrestaureringsförordningen m fl förordningar om kolinlagring och säkerställande av naturmiljöer och biologisk mångfald.

Det vi redovisar i vårt överklagande är inte unikt för Råneälvs Natura 2000-område eller för just SCA, utan detta är ett vida spritt och etablerat mönster: den svenska skogsindustrin och de svenska tillsynsmyndigheterna är oförmögna att tillämpa bestämmelser som gäller enligt lag, och som följd är idag bevarandevärdena i flertalet Natura 2000-områden hotade eller redan förstörda. Detta strider uppenbart mot syftet med inrättandet av Natura 2000-områdena och EUs naturvårdsdirektiv, varför det är ytterst angeläget att domstolen ger vägledning i hur Skogsstyrelsen bör tillämpa sina skyldig- och befogenheter för att uppnå bättring.

Vi hoppas även av rent praktiska skäl att målets ärenden kan hanteras samlat då detta skulle minska arbetsbördan för alla inblandade parter. Exempelvis minskas behovet av upprepningar och att mängden dokument som behövs hållas ordning på begränsas. Under avsnittet 2.2.2. *Fragmentering av naturlandskapet över tid* finns översiktsskator som visar de aktuella avverkningsanmälningarna geografiska belägenhet i Natura 2000-området Råneå älv.

2. Bakgrund och naturvärden

Råneälven är utvalt att ingå i Natura 2000 eftersom det i området finns arter och naturtyper som finns med i Art- och habitatdirektivet.

Bevarandesyftet för Natura 2000-området Råneälven är att bidra till att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för de utpekade naturtyperna och arterna på biogeografisk nivå (hela landet).¹ Råneälven är en större outbyggd skogsälv, ett mycket värdefullt exempel på ett stort naturligt vattendrag. Området är ett av få vattensystem inom EU med relativt stark vildlaxstam. Naturtyper i området som pekats ut enligt Art- och habitatdirektivet kod 3130 Oligo-mesotrofa sjöar, 3160 Dystrofa sjöar och småvatten, 3210 Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ, 3260 Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor.

Arter i området som pekats ut enligt Art- och habitatdirektivet: flodkräfta (*Astacus astacus*, CR) flodpärlmussla (*Margaritifera margaritifera*, EN), grön flodtrollslända (*Ophiogomphus cecilia*, 4a§), harr (*Thymallus thymallus*, LC), lax (*Salmo salar*, LC) samt lappranunkel (7§, LC).

Bevarandesyftet med området beskrivs som följande:

1

https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6ae610001636c9c68e547fc3/1530537217938/R%C3%A5ne%C3%A4lven_SE0820431_bevarandeplan.pdf sid 6, stycke 4.

*“Bevarandesyftet för Natura 2000-området Råneälven är att bidra till att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för de utpekade naturtyperna och arterna på biogeografisk nivå (hela landet) (se Naturvårdsverket 2003a). Att upprätthålla gynnsam bevarandestatus innebär i korta drag att det i fortsättningen ska finnas strukturer och funktioner som är nödvändiga för bevarandet. En av de viktigaste funktionerna är ett naturligt fluktuerande vattenstånd. Även bevarandet av de naturliga stammarna av vildlax och havsvandrande öring är prioriterat. Bevarandemål för det enskilda området (Råneälven) preciserar för varje naturtyp och art, vad som krävs för att bidra till att gynnsam bevarandestatus upprätthålls.”*²

Avverkningsanmälningarna ligger i direkt eller mycket nära anslutning till Natura 2000-området (i synnerhet i direkt anslutning till vattendrag), och satellitbilder samt kartsnitt för bl.a. kontinuitetsskog visar redan omfattande fragmentering av naturlandskapet. Detta tillsammans med de knapphändiga uppgifterna i avverkningsanmälningarna är tillräckligt för att betvivla avverkningarnas tillåtlighet. Otillåten påverkan på Natura 2000-området kan inte uteslutas och opartiska utredningar och prövningar av tillåtligheten krävs därmed, detta i god tid innan det överhuvudtaget kan bli aktuellt med några som helst skogsbruksåtgärder. Frågor som dessa är givetvis helt centrala i de tillståndsansökningar som SCA är skyldiga att genomföra och fullfölja hos Länsstyrelsen Norrbotten.

De avverkningsanmälda områdena består helt eller delvis av kontinuitetsskog som aldrig tidigare har kalavverkats. Se kartbild figur 3.

Verksamhetsutövaren har enligt vår bedömning antingen inte utfört några naturvärdesbedömningar alls eller utfört mycket bristfälliga sådana. Inte heller har någon relevant utredning utförts av arterna och miljön i området, varken kopplat till sina ansvar generellt, och i synnerhet inte kopplat till de lagar och bestämmelser som omgärdar Natura 2000, inför de skogsbruksåtgärder som planeras, trots vad som explicit anges i miljöbalken. Vi påminner därför om vad som står i 2 kapitlet miljöbalken, 1 § :

2

https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6ae610001636c9c68e547fc3/1530537217938/R%C3%A5ne%C3%A4lven_SE0820431_bevarandeplan.pdf

När frågor prövas om tillåtlighet, tillstånd, godkännande och dispens och när sådana villkor prövas som inte avser ersättning samt vid tillsyn enligt denna balk är alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skyldiga att visa att de förpliktelser som följer av detta kapitel iakttas. Detta gäller även den som har bedrivit verksamhet som kan antas ha orsakat skada eller olägenhet för miljön. I detta kapitel avses med åtgärd som inte är av försumbar betydelse i det enskilda fallet. [Omvänd bevisbörda]

Och i 2 §:

Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet. [Kunskapskrav]

I 2 kapitlet 3 § anges:

Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

[Skadebegränsning och försiktighetsprincip]

Slutligen anges i 2 kap. 7 § 1a stycket:

Kraven i 2-5 §§ och 6 § första stycket gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. När det är fråga om en totalförsvarsverksamhet eller en åtgärd som behövs för totalförsvaret, ska vid avvägningen hänsyn tas även till detta förhållande. [Orimlighetsavvägning]

Natura 2000 regleras i lag av miljöbalken 7 kap 28-29 §§. Om verksamheter som kan påverka miljön i natura 2000-områden skriver Naturvårdsverket att

Natura 2000 har kommit till med stöd av EU:s habitat- respektive fågeldirektiv. Bestämmelserna i direktiv genomförs sedan i medlemsländernas nationella lagstiftning. I svensk lagstiftning finns dessa bestämmelser bland annat i miljöbalken och i förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken.

Det är förbjudet att utan tillstånd ”bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön” i Natura 2000-områden. Det behövs en allmän riskbedömning av verksamheten. Det är verksamhetsutövaren som ska göra bedömningen och det är försiktighetsprincipen som bör gälla.³

I avverkningsanmälningarna finns liten eller närmast obefintlig hänsyn planerad till Natura 2000-området Råneå älv, trots det rinner Natura 2000-vattendrag intill eller nära de avverkningsanmälda områdena. Vi finner detta särskilt förvånande eftersom det de senaste åren har kommit flera viktiga domar kopplat till Natura 2000 och i ett samrådsärende på Länsstyrelsen Gotland med ärendebeteckning 525-3503-2022 konstaterar Länsstyrelsen att **en kvarvarande trädbård om 70 meter mot Natura 200-området Träskmyr var nödvändig för att inte utlösa tillståndsplikt.**⁴ Sådant kan inte ha undgått de stora skogsbolagen i branschen.

Med tanke på konstaterade och ytterligare höga förväntade naturvärden i områdena pga att 6 av 8 områden ligger inom Länsstyrelsen Norrbottens planerade reservatsbildningar framstår det som utomordentligt angeläget att Mark- och miljödomstolen meddelar beslut om ett förbud för samtliga slags skogsbruksåtgärder.

2. MOTIVERINGAR

2.1 Natura 2000

Behovet av och syftet med upprättandet av Natura 2000-områden följer av art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet. I art- och habitatdirektivet beskrivs projektet enligt följande:

På medlemsstaternas territorium pågår en ständig försämring av livsmiljöerna, och ett ökande antal vilda arter är allvarligt hotade. Eftersom de hotade livsmiljöerna och arterna utgör en del av gemenskapens naturliga arv och hoten mot dem ofta är av gränsöverskridande karaktär, är det nödvändigt att vidta åtgärder på gemenskapsnivå för att bevara dem.

³ Naturvårdsverket. *Natura 2000-områden för verksamhetsutövare*.
<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/branscher-och-verksamheter/natura-2000-omraden-for-verksamhetsutovare/> (hämtad 2025-01-25)

⁴ Länsstyrelsen Gotland. Beslut i ärende 525-3503-2022: Samråd om skogsavverkning intill Natura 2000-området Träskmyr. (2022) s. 1-3.

[...]

För att säkerställa att en gynnsam bevarandestatus återställs eller upprätthålls hos livsmiljöer [i ett svenskt kontext används begreppet *naturtyper* med samma innebörd] och arter av gemenskapsintresse är det nödvändigt att utse särskilda bevarandeområden för att kunna skapa ett sammanhängande europeiskt ekologiskt nät enligt en fastställd tidsplan.

[...]

De åtgärder som är nödvändiga för att målsättningen vad gäller bevarandet skall kunna uppnås bör genomföras inom vart och ett av de utsedda områdena.

[...]

En lämplig bedömning måste göras av alla planer eller projekt som på ett betydande sätt kan påverka målsättningen vad gäller bevarandet av ett område som har utsetts eller som kommer att utses i framtiden.

2.1.1 Natura 2000-områden och svensk lagstiftning

Bestämmelserna och ambitionerna ovan kommer till uttryck i svensk lagstiftning främst genom Miljöbalkens 7 kap. 27-29 §§. För att kunna säkerställa att områden som utsetts till särskilda bevarandeområden (hädanefter Natura 2000-områden) fortsatt uppfyller sina syften så krävs tillstånd enligt 7 kap. 28 a § för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett sådant naturområde. Ska en avverkning utföras i anslutning till ett Natura 2000-område ska alltså verksamhetsutövaren utifrån miljöbalkens 7 kap. 28 a § och de allmänna hänsynsreglerna i balkens 2 kap. ansöka om tillstånd från Länsstyrelsen så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan riskera att utgöra en betydande påverkan på Natura 2000-området. Vidare ska enligt 23 § den som avser bedriva en sådan verksamhet eller vidta en sådan åtgärd undersöka om åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Enligt 24 § innefattar en sådan undersökning att verksamhetsutövaren

1. tar fram ett samrådsunderlag, och
2. samråder i frågan om betydande miljöpåverkan och i fråga om miljökonsekvensbeskrivningens innehåll och utformning (undersökningssamråd) med länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten och de enskilda som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten eller åtgärden.

Enligt 47 § ska den som avser att bedriva verksamheten eller vidta åtgärden även i det fall länsstyrelsen enligt 26 § beslutar att en betydande miljöpåverkan *inte* kan antas, i ett förenklat underlag lämna de upplysningar som behövs för en bedömning av de väsentliga miljöeffekter som verksamheten eller åtgärden kan förväntas ge. Underlaget ska innehålla den samrådsredogörelse som har tagits fram enligt 25 § 2.

För verksamheter eller åtgärder som kan antas påverka miljön i ett naturområde som har förtecknats enligt 7 kap. 27 § första stycket 1 eller 2 ska beskrivningen innehålla de uppgifter som behövs för prövningen enligt 7 kap. 28 b och 29 §§.

För inget av de 8 områden vår överklagan behandlar har något samråd eller tillståndsförfarnade inletts av SCA.

2.1.2 Natura 2000 och Skogsstyrelsens tillsynsansvar

Av 12 kap. 6 § framgår följande. För att begränsa eller motverka skada på naturmiljön ska tillsyn ske för en verksamhet eller en åtgärd som väsentligt kan komma att ändra naturmiljön. Ansvarig tillsynsmyndighet får **förelägga** den anmälningsskyldige att vidta de åtgärder som behövs för att begränsa eller motverka skada på naturmiljön. Om sådana åtgärder inte är tillräckliga och det är nödvändigt för skyddet av naturmiljön, får myndigheten förbjuda verksamheten.

Skogsstyrelsen är tillsynsmyndighet enligt 2 kap. 10 § miljötillsynsförordningen och har ansvar för tillsynen i fråga om bl.a:

3. avverkning, hyggesbehandling, beståndsanläggning, beståndsvård, uttag av skogsbränsle, skogsbilvägar, skogsgödsling, kalkning i skogsmark och andra skogsbruksåtgärder, om

verksamheterna eller åtgärderna kan påverka miljön i ett sådant område som avses i 7 kap. 27 § miljöbalken [dvs., ett Natura 2000-område]

Vidare framgår det av 26 kap. 1 § miljöbalken att varje tillsynsmyndighet genom tillsyn ska säkerställa att syftet med miljöbalken efterlevs, vidta åtgärder, och underlätta för enskilda att fullgöra sina skyldigheter genom information och liknande verksamhet. I 26 kap. 1 § sägs:

Tillsynen ska säkerställa syftet med denna balk och föreskrifter som har meddelats med stöd av balken.

Med tillsyn avses att tillsynsmyndigheten ska

1. på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken följs samt vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse,
2. underlätta för en enskild att fullgöra sina skyldigheter enligt de handlingsregler som avses i 1 genom information och liknande verksamhet, och
3. fortlöpande bedöma om villkor för miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet som omfattas av tillstånd är tillräckliga.

Bestämmelserna fastställer alltså att en tillsynsmyndighet – såsom Skogsstyrelsen – antingen proaktivt på eget initiativ eller genom information från annat håll har skyldighet att agera!

Skogsstyrelsen ska dessutom bevaka att skogsbruksåtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön inom ett Natura 2000-område inte utförs, utan att verksamhetsutövaren söker tillstånd för åtgärden hos Länsstyrelsen.⁵ Av bestämmelserna framgår således explicit att Skogsstyrelsen har en handlingsplikt gällande frågor som kan motverka miljöbalkens mål och syften inom myndighetens ansvarsområden. Att enbart informera markägaren att det anmälda området ligger i anslutning till Natura 2000 området Råneälv kan vi inte se som en tillfredställande utövning av detta

⁵ Skogsstyrelsen. *Skogsbruk och Natura 2000: Ett informationsmaterial för entreprenörer, ombud och personal på myndigheter.* (2023). s 4.
<https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/projektwebbplatser/grip-on-life-ip/trycksaker-film-grip-on-life/broschyr-skogsbruk-och-natura-2000.pdf> (hämtad 2025-01-25)

myndighetsansvar då ingen uppföljning har skett utifrån de dagboksblad Naturskyddsföreningen har begärt ut för dessa ärenden. Se bilaga 1, sid 80.

Sammanfattningsvis har alltså Skogsstyrelsen tillsynsansvar för avverkningar i anslutning till Natura 2000-områden och om verksamhetsutövare inte efterlever miljöbalkens bestämmelser så ska myndigheten meddela verksamhetsutövaren förelägganden eller förbud. Detta är en direkt följd av skrivningarna i 26 kap. som innebär absoluta skall-krav på varje tillsynsmyndighet att genom tillsyn säkerställa att miljöbalkens mål och syften (som de beskrivs i balkens portalparagraf 1 kap. 1 §) efterlevs. Några möjligheter att undgå dessa finns inte annat än vad som anges i de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap.

EU-domstolen har tydliggjort detta hela vägen ut genom Skydda Skogen-målet som innefattade skyddade arter enligt både fågel- som art- och habitatdirektivet (domstolens dom den 4 mars 2021 i de förenade målen C-473/19 och C-474/19) som sedan avgjorts av Mark- och miljööverdomstolen i det s.k. Välen-målet (MÖD M 3276-20) där domstolen anger:

Tolkningen av artskyddsförordningen ska ske i ljuset av EU-domstolens praxis. EU-domstolen har nyligen klargjort att fågeldirektivet gäller samtliga fågelarter som naturligt förekommer inom medlemsstaternas europeiska territorium, och således inte endast de fågelarter som är särskilt hotade och därmed upptagna i bilaga 1 till artskyddsförordningen (domstolens dom den 4 mars 2021 i de förenade målen C-473/19 och C-474/19). I förhandsavgörandet, som avsåg skogsbruksåtgärder, uttalar EU-domstolen att de förbud som anges i artikel 12.1 a-c i art- och habitatdirektivet även omfattar arter vars bevarandestatus inte riskerar att påverkas negativt samt att skyddet inte upphör att gälla för arter som uppnått en gynnsam bevarandestatus. Vidare uttalar EU-domstolen att förbudet i artikel 12.1 d i art- och habitatdirektivet, när artens kontinuerliga ekologiska funktionalitet förstörs eller försämras, inte är beroende av om artens bevarandestatus riskerar att försämras eller inte.

MÖD-domen tydliggör genom EU-domstolens dom hur långt artskyddet sträcker sig. Och det sträcker sig långt och inga avvägningar mot andra intressen är tillåtna andra än de som framgår av direktiven och dess uttolkningar genom EU-domstolen.

2.1.3 Bevarandeplanen för Råneälvs Natura 2000-område

För varje Natura 2000-område finns en bevarandeplan. I bevarandeplanen för Råneälv framgår tydligt vilka verksamheter som påverkar områdets naturvärden och som behöver prioriteras i bevarandeåtgärderna.

“Bevarandeåtgärderna i objektet ska leda till att de uppsatta bevarandemålen (upprätthålla gynnsam bevarandestatus) uppfylls över tiden. Det innebär att objektet måste ha ett tillfredställande skydd mot bland annat exploatering samt att de skötselkrävande naturtyperna och arterna får den skötsel som krävs för att de skall vara i gynnsam bevarandestatus. Bevarandeåtgärderna bör även kopplas till arbetet med regionala miljömål via länsmålet Levande sjöar och vattendrag, samt till åtgärdsprogrammen för flodpärlmussla, lax och utter. För att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område krävs tillstånd. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).

2.1.4 Hot mot Råneälvs Natura 2000 område

Vi anser att avverkningar i Råneälvens direkta närhet innebär att bestånden av så väl flodpärlmussla, laxfiskar samt grön flodtrollslända hotas då förgrumling, ingenslamning, förändrad hydrologi, utsläpp av tungmetaller, ökad solinstrålning och ökad vattentemperatur skulle innebära negativa följder för såväl flodpärlmussla, grön flodtrollslända, havsöring och lax.

“För vissa påverkande verksamheter måste hela avrinningsområdet för vattendraget beaktas vid bedömning av om verksamheterna kan hota eller påverka området. Verksamheter som ej bedrivs i direkt anslutning till vattensystemet kan ändå kraftigt påverka det. Exempelvis kan skogsavverkning eller dikesrensning inom avrinningsområdet, belasta vattendraget i form av ökad tillförsel av humus eller slam som kan ge stora negativa effekter på både naturtyper och arter (se Löfgren & Lundin 2003, Naturvårdsverket 2005a, 2005c, Skyllberg 2003). Även effekter från exempelvis utsläpp förs med grundvatten och kan så småningom nå det utpekade vattensystemet. Effekterna av påverkan som inte sker i direkt anslutning till det utpekade området varierar dock. Här spelar bl.a. markförhållanden, avståndet från det utpekade vattenområdet samt vattenomsättningen (sjöandelen m.m.), roll för om effekterna

av påverkan när det utpekade området, eller hur stor påverkan blir. Således kan bedömningen ej styras av verksamhetens avstånd till området, utan den effekt verksamheten har på syftet och bevarandemålen för Natura 2000-området. (Bevarandeplan Råneå älv bilaga 1)

“I och med att Råneälven är utpekad som Natura 2000-område, utgör det riksintresse för naturvård enligt 4 kap. 8 § miljöbalken (MB). **Natura 2000 innebär även att tillståndsplikt råder för åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka i miljön enligt 7 kap. 28 a § MB.** Dessutom utgör området riksintresse enligt 3 kap. 6 § och 4 kap. 6 § MB, varvid älven därmed är skyddad bl.a. mot vattenkraftsutbyggnad. Därutöver omfattas vattendraget av strandskydd enligt 7 kap. 13-18 §§ MB. Inga reservat eller biotopskydd har bildats inom älvsystemet för att särskilt skydda vattenmiljön. **Reproducerande bestånd av flodpärlmussla bör ges ett fullgott skydd, vilket innefattar skydd av lokaler och hänsyn inom tillrinningsområdet uppströms** (Grundelius m fl 2001, Naturvårdsverket 2005c). För Råneälvens del är sådana insatser aktuella i Kvarnbäcken (se bilaga 2). Långsiktigt skydd av musselbestånd innebär också att dess värdfiskpopulation måste säkerställas. Särskilt värdefulla vattendragssträckor samt vattendrag med förekomst av flodpärlmusslor bör i kommunala översiktsplaner klassas som ”ekologiskt känsliga områden” (se Naturvårdsverket 2003c).” Citat från Länsstyrelsens bevarandeplan.

I bevarandeplanen listas även hot mot naturvärdena i områdets naturtyper och gentemot specifika arter

3210 Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ

3260 Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor

1029 Flodpärlmussla (Margaritifera margaritifera)

“Skogsbruk i när- och tillrinningsområdet inklusive dikesrensningar och körvägar, kan ge ökad belastning av bl.a. humusämnen och tungmetaller, orsaka grumling och igenslamning. Avverkning av strandnära skog har stora negativa effekter, bl.a. förändrad hydrologi, ljusinstrålning och vattentemperatur samt ändrad tillförsel av organiskt material.”

“1037 Grön flodtrollslända (Ophiogomphus cecilia)

Utbyggnad av vattensystemet eller **stora miljöförändringar runt älvsträckan kan snabbt slå ut beståndet. Detta kan innefatta** bebyggelse, vägar, jord- och **skogsbruk om dessa verksamheter utförs i anslutning till sländans förekomstområde. Förändrad näringsstatus eller vattenkvalitet kan vara menligt för arten.**”

“1106 Lax (Salmo salar)

Skogsbruk i när- och tillrinningsområdet inklusive dikesrensningar och körvägar, kan ge ökad belastning av bl.a. humusämnen, orsaka grumling och igenslamning. Det är främst laxens rom som kan skadas av sådana effekter. “ Området är ett av få vattensystem inom EU som har haft en relativt stark vildlaxstam vilken under 2023 samt 2024 minskat så pass mycket att fiske tillfälligt avlystes under 2024⁶ vilket kan vara en varningssignal att älvens känsliga ekosystem är utsatt för påtaglig negativ påverkan. En minskning av vildlaxstammen kan om den fortgår

⁶ <https://ranealven.se/2024/06/ranealven-stanger-ned-fisket-efter-lax-for-sasongen-2024/>

resultera i negativ påverkan på de förekomster av flodpärlmussla som förekommer i älven. Det är ännu en av anledningarna varför negativ påverkan på älvens ekosystem bör minimeras.

I Länsstyrelsens bevarandeplan för Råneå älven nämns specifikt vikten av att avverkningsanmälningar handläggs i dialog mellan Skogsstyrelsen och ansvariga för Natura 2000 på länsstyrelsen. Vi kan inte se att så har skett gällande någon av de avverkningsanmälningar vår överklagan gäller. Det enda som finns registrerat i Skogsstyrelsens dagboksblad är en mailuppmaning från länsstyrelsen att handlägga ett av de anmälda områdena manuellt men någon dialog verkar inte ha skett då mailet verkar ha förblivit obesvarat.

“ Det är viktigt att vid handläggning av aktuella ärenden/avverkningsanmälningar, en dialog gärna i form av samrådsgrupp, förs mellan Skogsstyrelsens skogsvårdskonsulenter och Länsstyrelsens Natura 2000 ansvariga.”

Sammanfattningsvis har skogsbruket haft stora negativa effekter på området i det förflutna och detta tillåts av allt att döma att fortsätta i nutid. Flertalet av de faktorer som utgör hot mot Råneälv/Natura 2000-område, med dess naturtyper och arter av gemenskapsintresse, har skogsbruket som gemensam nämnare. Skogsbruket har upprepat visat att de saknar den kompetens eller de incitamenten som krävs för att göra en korrekt bedömning av huruvida en avverkning riskerar få betydande påverkan för området eller inte. Således kan denna bedömning inte lämnas i verksamhetsutövarnas händer ensamt. Avverkningar utgör ett hot mot Natura 2000-området genom de många och allvarliga följder avverkningar kan få både framgent och har haft i det förflutna. I detta ljus framstår det som ytterst angeläget att klargöra den låga ribban för prövningsplikt och de höga krav som ställs på miljökonsekvensbeskrivning inför avverkningar i anslutning till Natura 2000-områden.

2.2 Kontinuerlig ekologisk funktion och fragmentering av livsmiljöer

2.2.1 Grunder för att en kumulativ bedömning måste göras inom ramen för en Natura 2000-prövning

Föreningen gör gällande att avverkningarnas påverkan på Natura 2000-området måste ses i samband med den kumulativa effekten av en lång rad avverkningar utmed vattendraget. Påverkan på de skyddade

naturtyperna och arterna kan alltså inte ses isolerat, domstolen måste ta ställning till den additionella verkan som till sist uppstår som en följd av många års avverkningar utmed vattendraget.

Det framgår av praxis att även äldre och mindre ingrepp i Natura 2000-områdets omedelbara närhet kan innebära prövningsplikt och höga krav på miljökonsekvensbeskrivning utifrån beaktandet av kumulativa effekter. I ett rättsfall om Klarälven, ett annat Natura 2000-skyddat vattendrag, uttalade Mark- och miljööverdomstolen följande om de erosionsskydd som skulle byggas utmed en mindre delsträcka:

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i Naturvårdsverkets bedömning att påverkan på ekologiska processer och funktioner som är centrala för upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus i området får anses vara allvarliga och att även ett arealmässigt litet intrång som direkt påverkar en utpekad naturtyp som utgångspunkt ska bedömas restriktivt [...] Avgörande för bedömningen av om Natura 2000-området Klarälven, övre delen kan ta skada är enligt Mark- och miljööverdomstolen omfattningen och lokaliseringen av befintliga och planerade erosionsskydd inom området. Det är därför nödvändigt att miljökonsekvensbeskrivningen innehåller sådana uppgifter om de kumulativa effekterna som gör det möjligt att ta ställning till den samlade påverkan som kan uppstå på den skyddade miljön [...] I den i målet föreliggande miljökonsekvensbeskrivningen saknas uppgifter om övriga befintliga och planerade erosionsskydd inom Natura 2000-området förutom att det anges att erosionsskydden vid Loftet, Snörheden och nu aktuell sträcka upptar mindre än 1 % av hela den meandrande värdefulla sträckan.⁷

Att även äldre ingrepp ska ingå i en sådan kumulativ bedömning framgår av EU-domstolens dom om vattenförhållandena i ett spanskt Natura 2000-område i fördragsbrottmålet C 559/19 Kommissionen vs. Spanien Doñana den 24 juni 2021 (se punkt 163-173).

En liknande bedömning kom helt nyligen Mark- och miljööverdomstolen fram till i ett mål om en äldre täktverksamhet i Skrylle i Lund där det rörde sig om påverkan av vattenföringen i ett närliggande Natura 2000-område:

Som framgått ovan har domstolen vid bedömningen av de kumulativa effekterna med ansökt verksamhet att beakta dels den täktverksamhet som pågått innan direktivets införlivande, dels sådana projekt som godkänts men inte slutförts. (...) Bolagets verksamhet har således redan skadat de livsmiljöer i området som avses att skyddas. Detta innebär att utrymmet är litet för att

⁷ Mark- och miljööverdomstolens dom 2014-12-18 i mål nr M 11693-13.

godkänna ytterligare kumulativ påverkan på de skyddade livsmiljöerna och arterna inom Natura 2000-området.⁸

I bedömningen ska, förutom påverkan på de utpekade naturtyperna och de typiska arternas kontinuerliga ekologiska funktion utifrån vegetationen i och runt vattendraget, också beaktas skogsbruksåtgärdernas läckage av näringsämnen, utsläpp av naturligt förekommande och i marken bundna farliga tungmetaller liksom utsläpp av växthusgaser (främst koldioxid, metan och dikväveoxid genom ökad nedbrytning. Redan i en dom 2003 lade dåvarande regeringsrätten fast att skogsbrukets påverkan på grund- och ytvatten föll under miljöbalkens tillämpningsområde.⁹

På grundval av vad vi anfört ovan, gör föreningen gällande att en kumulativ prövning av effekterna av skogsverksamheten utmed vattendraget är helt nödvändig och därför måste ske inom ramen för en Natura 2000-prövning.

2.2.2 Fragmentering av naturlandskapet över tid

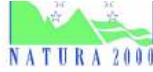
Detta avsnitt visar med hjälp av översiktliga kartbilder var i Råneälv Natura 2000-område de aktuella avverkningsanmälningarna ligger och översiktligt hur det ekologiska landskapet i området har fragmenterats av avverkningar. Vidare visar kartorna hur de i målet aktuella avverkningsanmälningarna bidrar till den fortsatta utarmningen av områdets bevarandevärden. I stycke 4.2 presenterar och kommenterar innehållet i avverkningsanmälningarna mer ingående tillsammans med eventuellt andra konstaterade naturvärden omkring Natura 2000-området Råneälv. Syftet med presentationen i detta avsnitt är alltså att visa hur landskapet kring Råneälvs Natura 2000-område på en övergripande nivå påverkats av skogsbruket över tid, för att som följd kunna förstå betydelsen de i målet aktuella avverkningarna skulle kunna få för området. Här visar vi också att 4 av 6 av de områden som denna överklagan omfattar ingår i Länsstyrelsen Norrbottens reservatsförslag och därigenom kan anses ha konstaterat höga naturvärden av stor betydelse för Natura 2000 området Råneälv även om endast själva vattendragen ingår i Natura 2000 klassningen. .

⁸ Mark- och miljööverdomstolens dom 2024-12-03 i mål nr M 899-23.

⁹ Nora, RÅ 2003 ref 63.

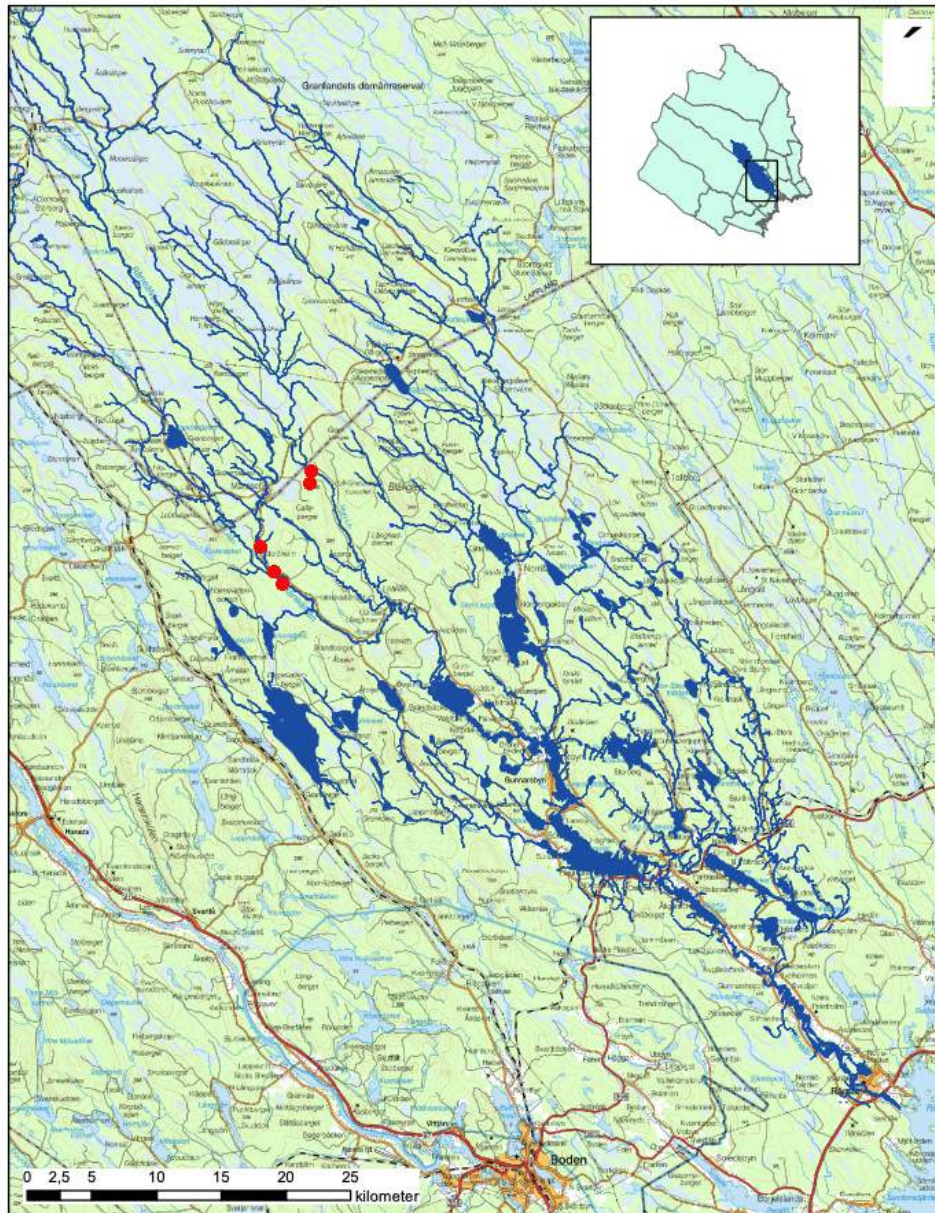

Figur 1 & 2 . Översiktskartor Råneälvens Natura 2000 område

Råneälven SE0820431

Nedre delen

Figur 2.

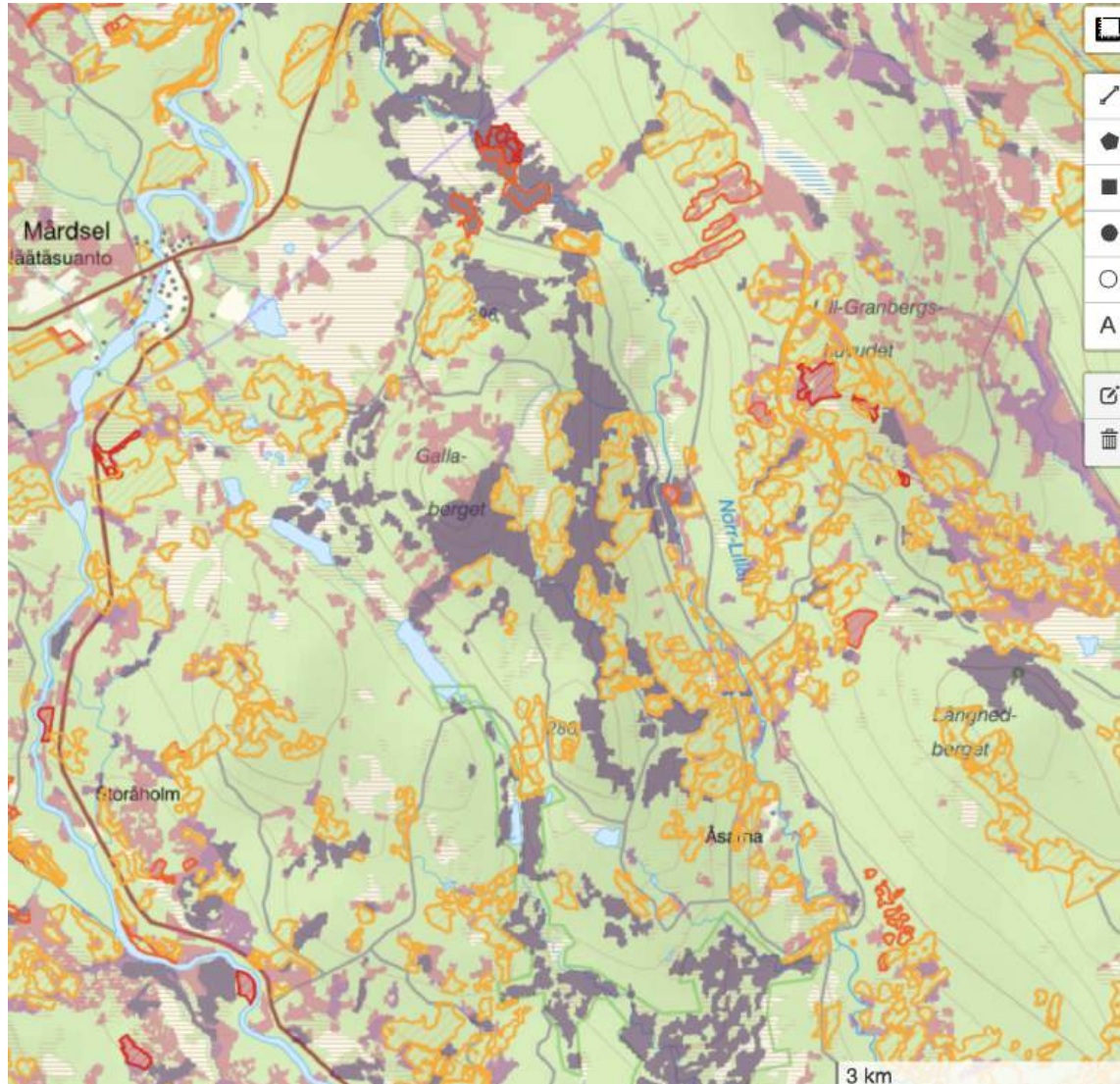

Detalj karta som visar avverkningsanmälningarnas mer exakta position inom Natura 2000 området.

Blåmarkerade vattendrag ingår i Natura 2000 området.

Källa kartor: Länsstyrelsens bevarandeplan. Obs! Röda markeringar är våra redigeringar för att visa de ungefärliga läget för avverkningsanmälningarna inom Råneälvens vattensystem.

Figur 3.

Kartbild som visar konstaterade naturvärden, avverkningsanmälningar och redan avverkade områden i den aktuella delen av Råneälvens Natura 2000 område.

Källa: skogmonitor.se

Röda områden: Avverkningsanmälningar som ej har passerat 6 veckor

Orange områden: Avverkningsanmälningar som är äldre än 6 veckor

Gammelrosa områden: potentiell äldre och kontinuitetsskog

Lila områden: Konstaterade naturvärden

Gula områden: Områden som avverkats enligt skillnadsanalys i ställetbilder

Som är synligt enligt kartbilden är området omkring Råneälvens Natura 2000 område redan starkt påverkat av skogsbruk och därför är det av yttersta vikt att de kvarstående naturvärdena bevaras i högsta möjliga utsträckning för att uppfylla syftet med Natura 2000 klassningen och skydda de sällsynta och känsliga arterna som flodpärlmussla och grön flodtrollsända som lever där samt fiskar som lax och havsöring som är nödvändiga för flodpärlmusslans fortplantning från ytterligare negativ påverkan. 2024 tog fiskevårdsområdet dessutom beslut att stänga allt laxfiske under resten av året på grund av den mycket dåliga uppvandringen av lax under 2023 och 2024.¹⁰

2.2.3 Om livsvillkor i fragmenterade landskap

De naturtyper som ligger till grund för Sävaråns status som Natura 2000-område är samtliga i sitt optimum då mänsklig påverkan är begränsad.¹¹ Naturliknande områden är genom det allomfattande kalavverknings-skogsbruket kraftigt minskande över hela landet. Det är den avgjort viktigaste orsaken till att många arter från alla livets riken idag är rödlistade och att antalet sådana arter ökar över tid. Alla utom en av de naturtyper som ligger till grund för att Sävarån utpekats som Natura 2000-område har negativ bevarandestatus i Naturvårdsverkets senaste rapportering till EU. Kalavverknings-skogsbruk i naturliknande skogar innebär oundvikligen att arealen av de aktuella naturtyperna krymper och att deras förekomster fragmenteras. Samtliga drabbas också i motsvarande grad av minskande kontinuerlig ekologisk funktionalitet (KEF) och konnektivitet som en direkt följd av fragmenteringen.

Ingen art eller naturtyp har sina förekomster på exakt en och samma plats under evärdelig tid. De har en kortare eller längre levnadstid på en aktuell plats som efter en längre eller kortare tid behöver ersättas av en ny. Orsakerna till detta är många, bl.a.: förändrade konkurrensförhållanden, predatorer, abiotiska omständigheter, och förändrade livsmiljöförhållanden till följd av väder. Varje art har även en viss genomsnittlig levnadstid oavsett om det gäller fåglar, lavar, svampar eller andra organismgrupper (s.k. *turnover rate*). Det måste därför finnas andra delar av samma skog alternativt andra, ofta angränsande, skogar med samma habitatkvaliteter för att naturtyperna och deras arter ska kunna sprida

10

¹¹ Svämängar gynnas visserligen i nutid av mänskliga åtgärder som förhindrar igenväxning, men historiskt uppfylldes denna funktion av en större stam betande vilda djur.

sig när levnadsförhållandena på den aktuella förekomstplatsen inte duger längre. Sådana nya områden måste finnas inom spridningsavstånd för respektive naturtyp och art. Om arterna inte har kontinuerlig tillgång till dessa substrat och mikroklimat inom sina närområden så dör de snabbt ut och försvinner från lokalen. Inom de avverkningsanmälda områdena är djurlivet exempelvis beroende av kontinuerlig tillgång till lämpliga döda och levande träd. Exempelvis hackspettar för födosök, fiskar för gömplatser, som i sin tur blir mat åt exempelvis utter. Nyskapas inte sådana träd och död ved på lokalen så försvinner djuren därifrån. I och med att området är så pass fragmenterat så är det sannolikt att de arter som det aktuella området kan antas hysa helt enkelt inte kommer kunna hitta någon annan lämplig skog och dör ut i det större området.

Utöver detta är miljöförhållandena i naturlandskapet inte oföränderliga. Stormar, bränder, angrepp av patogena svampar, insektsskadegörare, liksom trädens ålder (intern beståndsdynamik) innebär att det på kort tid kan uppstå större eller mindre solbelysta och uttorkande gläntor som i sig kan utgöra påtagliga hot. Konsekvensen av detta är givetvis att det alltid är riskfyllt för vilken naturtyp eller art som helst som är mer eller mindre bunden till naturskogsliknande skogar (habitatspecialister) att överleva på sikt i smärre hänsynslämnade skogsbestånd (hänsynstofsar). Långsiktiga och mer robusta förekomster av varje art knuten till naturlandskapet förutsätter alltså tillräckligt stora områden av lämpliga slag samt att dessa förekommer på landskapsnivå i ett system som medger spridningar över tid liksom visst genetiskt utbyte (konnektivitet).

Förekomster av skyddsvärda naturtyper och deras arter (rödlistade och i många fall fridlysta) i fragmenterade landskap löper över kortare eller längre tid även andra risker eftersom de blir mer och mer isolerade genetiskt, dvs. korsbefruktning sker knappast alls. Detta innebär att varje lokal förekomst tappar den genetiska variation som är nödvändig för långsiktigt god överlevnad. Med ökad genetisk isolering ökar därmed risken för att skadliga recessiva gener anrikas och därmed minskar förmågan att klara allehanda förändringar i livsmiljön.

Till detta ska läggas de negativa effekter som klimatförändringarna förväntas leda till och som vi redan sett de inledande effekterna av: ökad frekvens och kraftigare svängningar i vädersituationer, långvariga perioder av torka, extrema temperaturer, kraftigare skyfall, kraftigare stormar och ökad frekvens av skogsbränder. Våra boreala skogar och vattendrag saknar anpassningar till ett allt varmare klimat och kommer därför vara mer utsatta för de ovannämnda abiotiska effekterna. Dessutom kan även väntas kraftigare angrepp av skogsskadegörare i form av insekter och patogena svampar, inklusive nya ännu inte kända sådana från söder eller öster. De utdöenderisker som vi nämner här kallas slumpmässiga utdöenden.

Slutsatsen av allt detta är, ur biologisk synvinkel, att små hänsynstofsar inte kan upprätthålla förekomster av krävande naturtyper och deras arter långsiktigt. Små hänsynstofsar kommer att få ett helt förändrat lokalklimat, exempelvis orsakade av kanteffekter (se längre ner) eller riskerar blåsa omkull vid första bästa storm.

Genom omformningen av den svenska skogen (minst 60 % av svensk skog är idag kalavverkad och planterad) har förutsättningarna för arter knutna till naturmiljöer förändrats i grunden. Omloppstiden i trädplantagerna är numera så pass kort att långa rader av de idag rödlistade arterna inte klarar att hålla sig kvar i det nydanade landskapet. Även ur ett övergripande perspektiv är det osannolikt att bevarandestatusen för de aktuella naturtyperna (liksom för alla andra med ogynnsam bevarandestatus) kommer att förbättras i landskapet såväl som övriga landet, så länge det pågående och ensidiga kalhyggesbruket med minimala skyddsåtgärder tillåts fortsätta. Data från Riksskogstaxeringen ger mycket tydligt stöd för vår bild av situationen för Sveriges kvarvarande naturskogar se figur 4.

Figur.4.

Tabell 3.2b Produktiv skogsmarksareal utanför formellt skyddade områden¹ fördelad på åldersklasser. 2018–2022.

Productive forest area outside formally protected areas¹
for different age classes. 2018–2022.

Sveriges officiella statistik

Län/landsdel County/region	Areal prod. skm. Area Prod. Forest land 1000 ha	Åldersklass Age Class											
		0-	3-	11-	21-	31-	41-	61-	81-	101-	121-	141-	161-
		% av produktiv skogsmarksareal % of productive forest area											
Norrbottn	3375	3,4	6,1	6,4	6,3	9,0	20,3	15,5	9,9	6,6	6,2	5,6	4,8
Västerbotten	3031	3,2	7,7	8,2	8,0	11,4	17,1	13,9	8,6	7,1	6,3	5,0	3,5
Jämtland	2574	4,3	8,0	8,6	10,2	12,0	15,2	7,6	4,9	6,1	8,5	7,0	7,4
Västernorrland	1617	6,1	9,8	8,0	11,1	13,3	21,4	9,9	5,9	4,8	5,1	3,0	1,6
Gävleborg	1495	5,2	9,4	10,6	11,0	11,5	20,1	13,0	5,9	4,7	4,6	2,2	1,7
Dalarna	1867	4,3	8,1	9,3	10,4	13,9	18,6	8,7	4,4	4,6	6,1	6,3	5,3
Värmland	1282	3,9	8,3	9,6	10,5	11,6	24,3	14,5	5,2	4,9	3,1	2,4	1,6
Örebro	569	5,6	8,8	11,5	11,1	13,1	25,6	10,3	6,1	4,5	2,5	0,8	0,2
Västmanland	289	7,6	12,0	14,6	12,6	13,1	18,1	9,2	6,0	4,2	1,6	0,7	0,2
Uppsala	490	7,0	10,1	9,3	9,6	10,6	17,9	13,6	9,0	7,2	2,7	1,8	1,1
Stockholm	298	6,0	5,0	7,2	7,3	10,6	21,7	13,8	11,4	6,8	4,8	2,2	3,2
Södermanland	343	8,3	7,8	8,4	10,3	10,5	19,5	16,8	10,7	3,7	1,6	1,3	1,2
Östergötland	622	5,3	9,0	9,2	10,8	11,3	27,0	11,5	7,2	4,7	2,3	1,1	0,5
Västra Götaland	1254	5,5	8,1	10,3	11,0	9,8	22,1	10,7	9,9	6,6	3,7	1,8	0,6
Jönköping	713	3,1	7,9	12,0	11,9	11,2	18,5	11,4	9,5	8,1	4,1	1,5	0,8
Kronoberg	651	4,3	9,4	19,7	12,0	8,0	20,2	9,1	9,0	4,7	2,1	1,2	0,5
Kalmar	714	5,4	7,6	11,3	8,7	12,0	20,5	11,2	11,0	6,1	3,6	2,1	0,7
Gotland	106	6,7	3,3	4,2	7,3	11,1	14,9	11,0	6,8	13,6	7,0	8,0	6,1
Halland	284	4,8	7,3	13,4	8,8	9,4	21,2	16,4	11,1	5,4	1,7	0,6	
Blekinge	188	4,7	8,1	10,8	8,7	10,7	23,2	13,4	11,8	5,3	2,1	1,2	
Skåne	403	5,8	10,2	12,2	10,7	8,8	18,9	15,4	9,2	4,6	2,9	1,1	0,3
N Norrland	6406	3,3	6,8	7,3	7,1	10,1	18,8	14,7	9,3	6,9	6,2	5,3	4,2
S Norrland	5686	5,1	8,9	9,0	10,7	12,2	18,3	9,7	5,4	5,4	6,5	4,6	4,3
Svealand	5139	5,2	8,4	9,8	10,4	12,5	21,0	11,6	6,1	5,0	4,0	3,4	2,7
Götaland	4936	4,9	8,3	12,0	10,6	10,2	21,3	11,6	9,5	6,1	3,2	1,6	0,6
Hela landet Whole country	22167	4,5	8,1	9,3	9,5	11,2	19,7	12,0	7,6	5,9	5,1	3,9	3,1

Produktiv skogsmark

¹ Utanför formellt skyddade områden enligt 2021 års gränser
Outside formally protected areas as of 2021

Andelen gammal skog på produktiv skogsmark utanför formellt skyddade områden (naturresevat, nationalparker och biotopskyddsområden) i Norrbottens län framgår av tabellen nedan.

De boreala barrskogarna (Västlig tajga 9010) och vattendragen har historiskt varit helt opåverkade av mänsklig hand. Istället har dessa skogar och vattendrag följt en naturlig intern beståndsdynamik med påtagliga omdaningsfaktorer: bränder, stormar, skogsskadegörare, m.m. I vidsträckta obrutna naturlandskap och hade givetvis de flesta arter inga stora svårigheter att sprida sig. Sådan naturlig dynamik i ett historiskt mer eller mindre obrutet naturlandskap är givetvis något helt annat än vad vi ser i dagens planterade och upprepat gallrade, jämnåriga, enskiktade skogar, och igendammade, förorenade, urdikade, exponerade, vattendrag.

I norra Norrland har under perioden 2004-2019 den genomsnittliga åldern för slutavverkning sjunkit från ca 122 år till ca 102 år.¹² Detta motsvarar en minskning av genomsnittsåldern med 16 % under perioden 2004-2019. Effekterna av att den genomsnittliga avverkningsåldern sjunker så pass snabbt är klart oroväckande.

Mot denna bakgrund blir det uppenbart att arealerna av de för Natura 2000-området utpekade naturtyperna idag är små så väl som kraftigt fragmenterade. Dessa habitat blir dessutom hela tiden färre, mindre, och mer isolerade från varandra. Varje kalavverkning av barrnaturskogar i anslutning till vattendrag som detta kommer tvivelsutan ytterligare försämra naturtyperna och deras arters bevarandestatus och kontinuerliga ekologiska funktionalitet (KEF), begrepp som båda är centrala i Fågel- respektive Art- och habitatdirektivet och som har uttolkats av EU-domstolen i flera domar. För att de begreppen ska ha någon relevans för nära nog vilken skyddsvärd natur som helst så ska de tillämpas både på kort sikt, dvs. här och nu, liksom på lång sikt. De båda direktiven har i huvudsak tolkats ur ett perspektiv där fridlysta arter är det enda som beaktas. Miljöbalkens portalparagraf med de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. leder dock till att livsförutsättningarna för krävande arter, som dessutom minskar så mycket att de har rödlistats, är av uppenbara orsaker sådana slags arter som i hög grad måste beaktas i detta fall!

Givet att klimatförändringarna med största sannolikhet kommer att fortgå så kommer extrema

¹² Ibid.s.164. (tabell 4.9)

väderhändelser öka såväl i frekvens som styrka, vilket kommer att innebära ytterligare påfrestningar på trängda naturtyper och arter med höga livsmiljökrav genom ökad påverkan på sparade hänsynsområden. Detta gäller bl.a. hänsynsyrtornas lokalklimat i form av luft- och markfuktighet, ökade temperaturer, längre perioder av extrem torka, kraftigare stormar, m.m. De faktorer som klimatförändringarna väntas orsaka kan mycket snabbt och i grunden förändra livsförutsättningarna för habitatspecialister. Vi kan inte tumma på exempelvis skyddsavstånd i form av skogskanter mot skyddade vattendrag, vilka kan vara objektivt rimliga utifrån ett tillämpande av miljöbalkens försiktighetsprinciper. Skyddsavstånd måste börja anläggas på ett sådant sätt att klimatförändringarnas påverkan räknas in. Dvs.: skyddszoner och storlekar på skyddsområden blir större och mer sammanhängande (konnektivitet), detta såvida det inte finns robusta och motiverade skäl att frångå dessa principer i ett visst fall.

Naturskyddsföreningen Boden anser mot denna bakgrund att de nu aktuella skogarna inte alls kan avverkas i någon del. Samtliga skogsbruksåtgärder som kan innebära någon skadlig störning på Natura 2000-området måste förbjudas tills vidare.

2.2.4 EUs naturvårdsdirektiv och målets prövningsram

EUs Fågeldirektiv och Art- och habitatdirektiv ställer krav på att arterna och naturtyperna utpekade i dem fortsatt ska finnas kvar inom sina naturliga utbredningsområden lokalt, regionalt, och nationellt även på lång sikt. Direktiven innebär också krav på att deras bevarandestatus inte får försämrans och deras kontinuerliga ekologiska funktionalitet (KEF) måste vidmakthållas. Inte heller får naturtyper och arter vars bevarandestatus blivit gynnsam få en försämrad bevarandestatus. Kan deras överlevnad, KEF och bevarandestatus inte säkerställas för mer än kortare tider uppfylls inte EU-lagstiftningen. EU-rätten medger inte heller några undantag annat än de strikta dispensregler som gäller och som ändå inte får riskera bevarandevärdena enligt ovan.

Bestämmelserna gäller uppenbart för arter som är fridlysta, antingen inom EU eller nationellt, men det finns anledning att tro att andra arter samt naturtyper utpekade i direktivet också behöver beaktas, i synnerhet avseende Natura 2000-områden. Detta då dessa områden är inrättade med stöd av

dessa direktiv. Resonemanget i följande stycken följer Skogsstyrelsens beslut i ärende A 29826-2023, meddelat 2024-12-06.

“Då EU-direktiv är bindande för EU:s medlemsländer ankommer det även på Skogsstyrelsen som nationell tillsynsmyndighet att beakta syftet med EU:s art- och habitatdirektiv respektive fågeldirektiv vid prövningen av en skogsbruksverksamhet. Nationella regler som omfattas av ett EU-direktiv ska enligt fast rättspraxis tolkas i enlighet med direktivet, vilket medför en skyldighet för myndigheten att tolka bestämmelser i nationell rätt i ljuset av direktivets ordalydelse, sammanhang och de mål som eftersträvas med direktivet.¹³

Åtgärder som vidtas i enlighet med art- och habitatdirektivet ska enligt Artikel 2 syfta till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos livsmiljöer (naturtyper) samt arter och vilda djur och växter av gemenskapsintresse, exempelvis mindre vattendrag och dess typiska arter. Enligt prejudikat från EU-domstolen ska skogsbruk bedrivas så att det är förenligt med bevarandekraven i de båda direktiven.¹⁴ Allt annat strider därför mot EU-rätten!

Inom Råneälvens Natura 2000-områden finns 4 sådana naturtyper som anges i art- och habitatdirektivet. Det är i själva verket detta som ligger till grund för dess status som Natura 2000-område. Enligt den senaste Artikel 17-rapporteringen är bevarandestatusen (i den boreala regionen) otillfredställande eller dålig för alla utom en av Natura 2000-områdets särskilt utpekade naturtyper. Endast Myrsjöar (3160) bedöms ha en gynnsam bevarandestatus.

När det kommer till naturtyper i sötvatten är inte problemet för liten areal utan bristande kvalitet på grund av påverkan som lett till bland annat försurning, övergödning och förbruning, som i sig medfört att funktioner eller strukturer saknas eller är dåligt fungerande, med negativ följd för de arter som lever där.¹⁵ Problemen för våtmarkerna handlar i stort om förändrad hydrologi,

¹³ EU domstolens dom av den 2 juli 2020 i målet C 477/19 (Europeisk hamster). s. 23.

¹⁴ EU domstolens dom av den 4 mars 2021 i de förenade målen C 473-19 och C 474-19 (Skydda skogen). s.70, 76.

¹⁵ Ibid. s. 29.

luftföroreningar och avsaknad av hävd.¹⁶ För samtliga av de berörda naturtyperna med negativ bevarandestatus pekas markanvändningen ut som den absolut största negativa påverkansfaktorn, d.v.s. skogsbruk och ibland jordbruk i dessa fall.

Skogsstyrelsen är statlig tillsynsmyndighet enligt både skogsvårdslagen och miljöbalken. Det innebär att de har skyldighet enligt lag att utreda risker och konsekvenser, även långsiktigt, av de anmälda åtgärderna! Detta på objektiv grund baserad på vetenskap och annan evidens! Kan risker för skadlig påverkan inte uteslutas trots försiktighetsmått och skyddsåtgärder står verksamheten i konflikt med de nationell lagstiftning såväl som EUs båda naturvårdsdirektiv och skall förbjudas. I detta ligger att åtgärderna *inte får riskera* försämra bevarandestatus för de aktuella naturtyperna och deras skyddsvärda arter, vare sig i Natura 2000-området eller regionen i helhet.

Miljöbalken är inte begränsad till att enbart omfatta arter som är fridlysta utan innefattar allt som kan påverkas i miljön, dvs. mark, vatten, luft och biologisk mångfald. Av portalparagrafen framgår uttryckligen hur balken ska tillämpas. Tillämpningen genom denna samt de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. har därför större räckvidd än vad som stadgas i artskyddsförordningen. Vägledning finns även i avtalet från COP15 i Kunming-avtalet, Rio 2030-överenskommelsen, Sveriges miljömål samt EUs åtaganden inom området biologisk mångfald.

Konsekvensen av direktivens innebörd är inte minst att verksamhetsutövarkretsen och Skogsstyrelsen vid planeringen av skogsbruksåtgärder är skyldiga att beakta effekterna av en avverkning inte bara inom den i ärendet aktuella anmälans gränser, utan även i dess närmare omgivning. Det Skogsstyrelsen vid sin handläggning/tillsyn normalt inte har möjlighet till är att ställa krav på hänsyn eller skydd *utanför* avverkningsanmälan. Följande är dock centralt: Skogsstyrelsen liksom verksamhetsutövaren har att beakta vilka följd effekterna blir för förekommande bevarandevärden om avverkningarna skulle genomföras för de skogar och de vattendrag de angränsar eller omsluter, under förutsättning att de håller liknande skogs- eller vattenkvaliteter. Genomförs avverkningarna som tänkt

¹⁶ Ibid. s. 32.

kommer det uppstå ytterligare hål i de få kvarvarande mer eller mindre sammanhängande naturskogsområdena längs Råneälv. Vilken betydelse får detta för bevarandestatusen i de omkringliggande skogarna och angränsande strandlinjerna på sikt? Hur mycket avverkning tål området innan de långsiktiga livsförutsättningarna slås ut?

Frågan blir alltså att med vederbörlig omsorg 1) beakta vad som blir kvar av bevarandevärdena (dvs. arter och naturtypers av gemenskapsintresse) om avverkningarna genomförs och 2) innebär en tillåtelse av de aktuella avverkningarna en lagstridig effekt på deras a) fortlevnad, b) kontinuerliga ekologiska funktionalitet, c) konnektivitet, d) bevarandestatus i området samt deras fortsatta e) naturliga utbredning.

Detta har prövats rättsligt. En nylig dom från mark- och miljööverdomstolen avgör frågan om hur fridlysta arter ska betraktas vid handläggningen av avverkningsanmälningar.¹⁷ Domen rör ett ärende med bland annat tretåig hackspett med motiveringen att handläggningen av fågelns livsmiljökrav och förutsättningar för fortsatt överlevnad varit undermålig av Skogsstyrelsen. Bland annat anges som motiv att underlag för en riskbedömning saknas:

Vid prövningen av anmälan måste alltså en bedömning göras av skyddade arters förekomst i området, om dessa arter påverkas av avverkningen och, om så är fallet, vilka skyddsåtgärder som kan föreskrivas för att skada inte ska uppstå. För detta ändamål måste det finnas underlag som medger en tillräckligt säker bedömning av risken för påverkan på skyddade arter (se t.ex. MÖD 2013:13 och Mark- och miljööverdomstolens domar den 12 juli 2021 i mål nr M 3276-20 och den 8 juni 2023 i mål nr M 293-22).

Domen är intressant eftersom domstolen slår fast att artförekomst även utanför aktuellt område måste beaktas, om det samtidigt kan antas att det inom området finns lämpliga miljöer:

Under juni 2020 har en häckning på cirka 250 meters avstånd från det avverkningsanmälda området observerats. I april 2023 har det gjorts fynd av ringhack på två träd, varav ett inom det avverkningsanmälda området och ett mellan det avverkningsanmälda området och häckningsplatsen. Habitatmodellen, som är framtagen på initiativ av BirdLife via Sveriges lantbruksuniversitets uppdragsverksamhet, indikerar att den norra delen av avverkningsområdet kan utgöra del av ett lämpligt habitat för tretåig hackspett. Mot denna bakgrund bedömer Mark- och miljööverdomstolen att det i

¹⁷ Mark- och miljööverdomstolens dom 2023-08-18 i mål nr M 9596-22.

detta fall finns skäl att göra ytterligare utredning och en förnyad bedömning av om arten påverkas av avverkningen samt vad detta i så fall ska leda till.

Gällande rätt säger numer alltså att bevarandevärden måste, förutom inom avverkningsanmälan, beaktas även utanför avverkningsanmälan när sådana områden är av relevant sort. EU-rätten säger att markanvändningsåtgärder som t.ex. skogsbruk inte får riskera bevarandevärden, sett på både kort och lång sikt. Genom att betydande påverkan på Råneälvs Natura 2000-område inte kan uteslutas saknas förutsättningar för att tillåta åtgärderna. Alltså: om avverkning vid en objektiv, opartisk, och motiverad bedömning grundad på evidens eller beprövad erfarenhet bedöms riskera påverka bevarandevärdena i området så är den förbjuden. Detta även i de fall där bevarandevärdena förekommer främst utanför det avverkningsanmälda området.

Genom domen är det klarlagt att prövningsramen inte alls måste inskränka sig till vad som angetts i anmälan eller till vad Skogsstyrelsen fattat nollbeslut om. På samma sätt som vid prövningen av en anmälningspliktig miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. miljöbalken inte inskränker sig till enbart det som framgår av anmälan i sig, så finns i fall som detta där miljön riskerar ta skada (i form av naturvärden) inga hinder för överprövningsinstansen att anlägga ett bredare synsätt. Syftet är ju att säkerställa vad som anges i miljöbalkens portalparagraf upp till orimligt betungande nivå inklusive beaktande av exempelvis Bästa Tillgängliga Teknik (BAT). På samma sätt förhåller det sig med Fågeldirektivet och Art- och habitatdirektivet och domar meddelade av EU-domstolen: de anger inga yttre begränsningar för bedömningarna utan kraven på helhetssyn gäller fullt ut. Arternas eller naturtypernas bevarandestatus får inte försämrats lokalt, regionalt eller nationellt, deras naturliga utbredningsområde ska tillförsäkras, och detta även över lång tid.

Av vad vi anfört ovan framgår med stor tydlighet den begränsade mängd gammal skog med höga naturvärden som finns kvar i Norrbottens län samt den fragmentering av kvarvarande naturliga skogar och vattendrag som genomförts i det aktuella området sedan 1960 och som alltjämt pågår med oförminskad hastighet. Mot denna bakgrund går det knappast hävda att de aktuella naturtyperna och

arternas bevarandestatus, kontinuerliga ekologiska funktionalitet (KEF), eller ekologiska konnektivitet i de aktuella ärendena skulle förbli opåverkade. Till detta ska läggas den ökade risken för slumpmässiga utdöenderisker när de gamla skogs- och vattendragsresterna blir alltför små och isolerade från varandra. Till slumpmässiga utdöenderisker hör väderhändelser som långvarig torka, stormar, och liknande som mycket snabbt kan omkullkasta livsförutsättningarna totalt.

Vi förutsätter därmed att mark- och miljödomstolen tillförsäkrar att Skogsstyrelsen tar sitt hela ansvar för att tillämpa EU-lagstiftning, domar från EU-domstolen, samt svensk lagstiftning fullt ut i detta ärende. Det är därför för oss naturligt att begära att domstolen klargör för tillsynsmyndigheten vad som gäller i dessa avseenden.

2.3 Avverkningsanmälningarna och våra kommentarer

Vi har granskat 6 avverkningsanmälningar i direkt eller nära anslutning till Råneälvs Natura 2000 område, 3 vid huvudflödet och 3 vid NorrLillån som rinner ut i älvens huvudfåra. En ingående behandling av varje avverkningsanmälan finns i stycket Avverkningsanmälningar. Här kommenteras de övergripande.

4 av de 6 avverkningsanmälningar som behandlas i denna överklagan är belägna inom områden som utgör reservatsförslag som Länsstyrelsen i Norrbotten arbetar med. Trots vetskap om detta och att områdena därigenom har dokumenterat höga naturvärden har SCA valt att ändå avverkningsanmäla dessa områden. Detta gäller A 6118-2025 vid Råneåälven samt, A 3501-2025, A 2930-2025 samt A 50504-2023 vid NorrLillån. Se kartbilder avsnitt 4.1.

Vi finner det anmärkningsvärt att SCA inte nämner någon som helst hänsyn till arter i någon av avverkningsanmälningarna då det inom A 2930-2025 samt A 49876-2023 fanns 14 rödlistade, 4 fridlysta och 4 signalarter rapporterade till Artportalen då avverkningsanmälningarna skedde, samt tre olika fyndplatser för den starkt hotade flodpärlmusslan omkring A 6118-2025. I A 50504-2023 har artfynd tillkommit efter avverkningsanmälan inkom under hösten 2024. Av avverkningsanmälningarna framgår det inte huruvida verksamhetsutövaren genomfört några inventering av skyddsvärda arter innan anmälningarna skickades in eller vilket resultat en sådan inventering har resulterat i och därigenom anser vi att SCA inte har påvisat att de uppfyller det kunskapskrav som markägare har enligt 2 kap 2§ Miljöbalken.

Vi framhåller med att fynden av skyddsvärda arter i de aktuella avverkningsanmälningarna och i dess nära omgivning **på intet sätt utgör en fullständig bild av förekomsterna vare sig i den nu aktuella avverkningsanmälningarna eller i skogarna runt om den. Detta eftersom merparten av fynden är gjorda under kortvariga inventeringstillfällen och därför enbart utgör "stickprov" av skogarna i området!** Artfynden är därför en stark signal om att skyddsvärden finns i stora delar av skogsområdet liksom inom de aktuella avverkningsanmälningarna.

Att vid enstaka inventeringstillfällen återfinna samtliga skyddsvärda arter i en skog är praktiskt taget en ren omöjlighet och det tar i själva verket flera år av inventeringar, dessutom vid olika årstider och tidsperioder, för att kunna ge en nära fullständig bild av floran, fungan, och faunan i ett skogsområde.

Orsakerna till detta är att så gott som ingen art, vare sig skyddsvärd eller ordinär, är synlig och/eller identifierbar året runt. Alla är dessutom inte synliga ens varje år. Detta gäller i synnerhet många svampar, men även flera kärlväxter samt fåglar och insekter för att nämna några organismgrupper.

Det är alltså områdets kvaliteter samt förekomsten av mycket skyddsvärda arter i området som ger tydliga signaler om att skogen hyser stora skyddsvärden.

Gemensamt för alla avverkningsanmälningarna är knapphändig information om de planerade hänsynsmåtten, likaså gällande information om eventuella utredningar där verksamhetsutövarens bedömning av riskerna för betydande påverkan utgår från. I samtliga fall saknas redogörelser för grunderna på vilka skyddszonernas belägenhet och dimensioner valts. Med tanke på att en sådan kunskapsgrund saknas så kan inte kraven som miljöbalken ställer på verksamhetsutövaren anses vara uppfyllda.

I våra ögon finns exempelvis inget som talar för att verksamhetsutövarens åtgärder är förenliga med kraven på förbättrade kantzoner i bevarandeplanen:

“Förutom ett direkt områdesskydd i mindre delar av vattensystemet, är väl fungerande skyddszoner vid avverkningar i anslutning till vattendraget inklusive biflöden, ett viktigt inslag i en långsiktigt hållbar bevarandestrategi. Dit hör även att en naturvårdsanpassning sker i stort hos skogsnäringen via ökad hänsyn vid områdets sjöar och vattendrag. Minimivån för denna hänsyn bör utgå från Skogsstyrelsens rekommendationer i temahäftet Skogsbruk vid vatten (Henriksson 2000). Kraven på skyddszonernas utseende varierar bl.a. beroende på områdets topografi och markförhållanden. För att nå en flexibel naturvårdsanpassning bör skyddszonernas storlek läggas fast individuellt för varje avverkningsobjekt/avverkningsanmälan utifrån de lokala förutsättningarna. Kravet är ett fullgott skydd

och en fullgod funktion för att säkerställa den biologiska mångfalden i och kring vattnet. Det är viktigt att vid handläggning av aktuella ärenden/avverkningsanmälningar, en dialog gärna i form av samrådsgrupp, förs mellan Skogsstyrelsens skogsvårdskonsulenter och Länsstyrelsens Natura 2000 ansvariga.

Det måste poängteras att, för att säkerställa värdefulla vattenmiljöer, oftast även krävs skydd av kringliggande fastmark i närmiljön och omgivningen (Naturvårdsverket 2003b). Höga terrestra (landbaserade) naturvärden får ej utgöra ett krav för att denna fastmark ska inköpas, det är de akvatiska värdena som ska styra säkerställandet av vattenmiljöer. “

Enligt Naturvårdsverket och Fiskeriverket krävs i regel 15–40 meters kantzon för att minska de negativa effekterna av skogsbruk.¹⁸ Som jämförelse visade en undersökning av skyddszoner i Västerbotten och Norrbotten att 70 % av de undersökta mindre vattendragen hade en skyddszon på mindre än 5 meter.¹⁹ Studier utförda i Finland visar att även om strandskog runt små vattendrag bara delvis avverkas, så är inte ens en 30 meter bred skyddszon tillräcklig för att skydda dess mikroklimat.²⁰ I Länsstyrelsen Gotlands samråd om avverkning med ärendebeteckning 525-3503-2022 konstateras att en kvarvarande bård mot Natura 200-området Träskmyr på blott 15-50 meter med en längd av 600 meter rimligen inte skulle kunna hålla de arter och naturvärden som är knutna till naturtypen taiga långsiktigt. I slutändan lämnade verksamhetsutövarna in en avverkningsanmälan med **en skyddszon om 70 meter**, vilken bedömdes tillräcklig för att inte utlösa tillståndsplikt.²¹ Den absoluta merparten av skyddszonerna i de aktuella avverkningsanmälningar uppgår inte ens till 20 meter och en stor del inte ens till 5 meter. Den största skyddszon som finns planerad i någon av de överklagade avverkningsanmälningarna gäller A 50504-2023 men även i detta fall har stora delar av avverkningsanmälan otillräcklig skyddszon.

Det finns således goda skäl att tro att de snålt tilltagna skyddszonerna i ärendena kan få omfattande negativa konsekvenser för de i målet aktuella arterna och naturtyperna som omfattas av Råneälvens Natura 2000-område.

¹⁸ Naturvårdsverket & Fiskeriverket. *Ekologisk restaurering av vattendrag*. (2008). s. 38.

<https://www.havochvatten.se/download/18.64f5b3211343cfd9db2800022567/1708690133550/ekologisk-restaurering-av-vattendrag.pdf>

¹⁹ Lind, Maher Hasselquist, Lidberg, & Leinonen m.fl. Hur hanteras små vattendrag vid skogsavverkning i nordliga områden? *Fakta skog*. Volym: 5 (SLU, 2020). s. 1.

https://www.slu.se/globalassets/ew/ew-centrala/forskn/popvet-dok/faktaskog/faktaskog20/faktaskog_05_2020.pdf (hämtad 2025-01-26)

²⁰ Ibid. s. 3.

²¹ Länsstyrelsen Gotland. Beslut i ärende 525-3503-2022: Samråd om skogsavverkning intill Natura 2000-området Träskmyr. (2022) s. 1-3

Det är enligt rättspraxis klarlagt att det inte finns några standardavstånd som generellt gäller utan hänsynszoners bredd och storlek ska helt och hållet baseras på grundförutsättningen att risken för oönskad eller skadlig påverkan med tillräcklig grad av säkerhet ska uteslutas både till vattendrag och sumpskogar.

Då det saknas en redogörelse av en gedigen utredning i avverkningsanmälningarna, vilket det gör i samtliga i målet aktuella ärenden, så gäller prövningsplikt, en plikt som Skogsstyrelsen ska bevaka uppfylls.

Verksamhetsutövaren ger ingen acceptabel försäkran om hur detta ska undvikas och bland andra följande negativa effekter på bevarandevärdena kan därav förväntas: ökat ljusinsläpp och förhöjd vattentemperatur, minskad tillgång på död ved, ökad erosion och brunifiering, samt risk för ökat läckage av kvicksilver och andra tungmetaller (utsläppen i vatten av så väl kadmium, koppar, nickel, bly, zink och kvicksilver kommer främst från skogsmark)²² till vattnet.²³ Inträffar detta skulle det ha förödande konsekvenser för områdets ekologiska funktionalitet och de arter som nyttjar det som sina livsmiljöer speciellt de mycket känsliga arterna flodpärlmussla, flodkräfta och grön flodtrollslända. Det är särskilt viktigt att tillämpa försiktighetsprincipen när en så starkt hotad art som flodpärlmussla finns i det berörda området.

Råneälv har historiskt påverkats av både flottrensning och timmerflottning med följd att förutsättningarna för pärlmusslans värdfiskar lax och öring försämrades så väl som att variationen på olika miljöer med varierandeströmhastighet och vattendjup minskade. De senaste 65 åren har området kring Råneälven och dess biflöden mycket kraftigt påverkats av skogsbruk. Det är ytterligare ett skäl till att åberopa försiktighetsprincipen för allt skogsbruk i Råneälvens direkta närhet. Markberedning som anges som åtgärd efter avverkning i 4 av sex av avverkningsanmälningarna (undantag A 49876-2024 samt A 3501-2025) kan inte ske utan att medföra en negativ påverkan på vattenkvaliteten i älven. I fallet med A 3501-2025 där bränning anges som markberedningsmetod kan även detta orsaka betydande utsläpp av näringsämnen till den närliggande Norr Lillån. Lämpligheten i att markbereda en sumpskog med bränning kan i övrigt starkt ifrågasättas då denna metod ut naturvårdssynpunkt bör utföras på torrare tallmarker. Att som SCA planera dessutom göra en

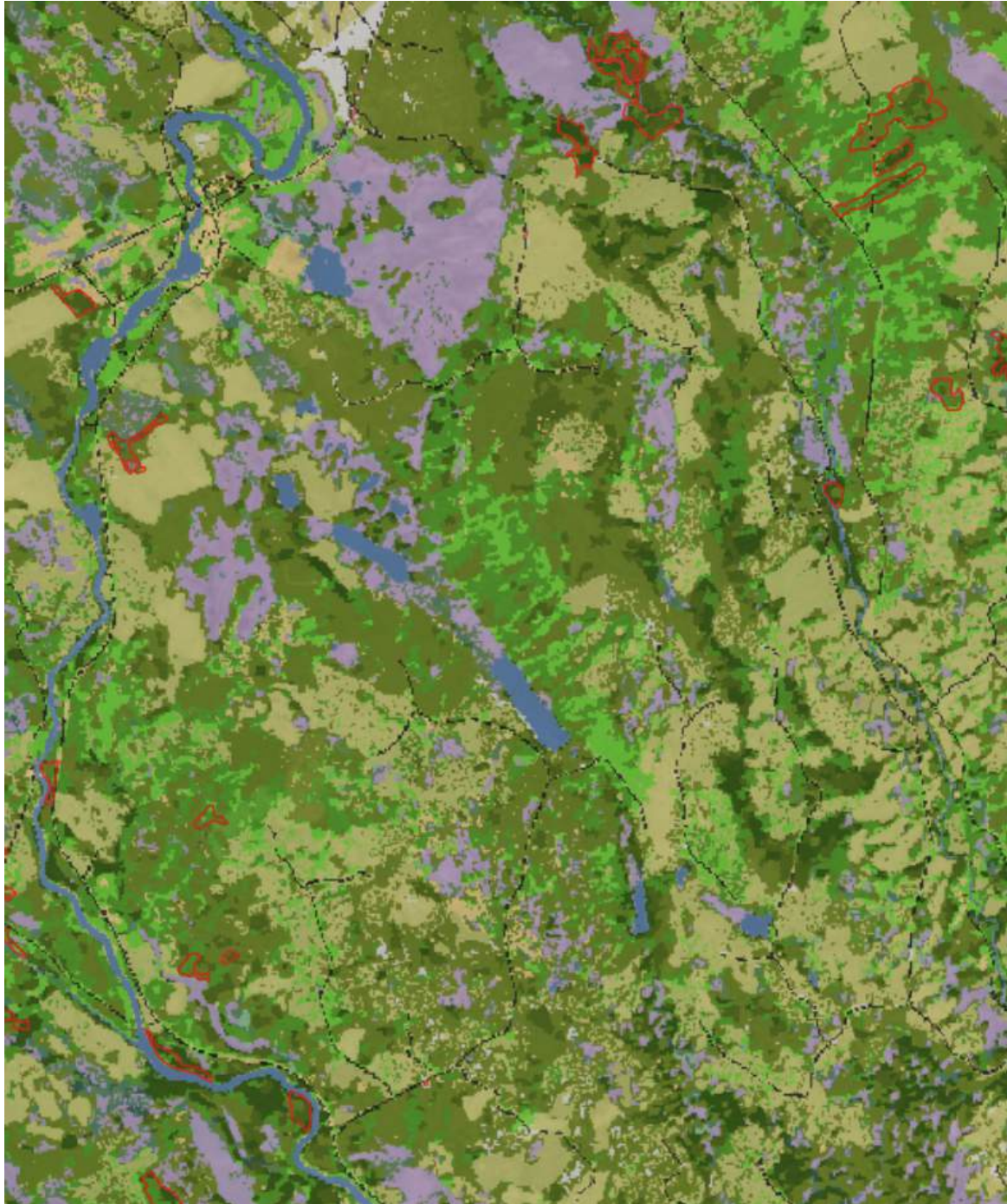
²² <https://utslappisiffror.naturvardsverket.se/sv/Utslapp-till-vatten/Dataunderlag/Utslapp-av-metaller/>

²³ Se t.ex. Kritzberg m.fl. *Browning of freshwaters* (2020) och Sveriges Lantbruksuniversitet SLU, *Skogsbrukets effekter på kvicksilverutlakningen* (2018) för utförligare vetenskaplig bakgrund till dessa processer. Värt att nämna i sammanhanget är även att studier från SLU och Skogsstyrelsen visar att ca 60 procent av kvicksilverläckaget kommer från skogsmark och att det ökat på grund av skogsbruk. Avverkning av skog med den intensitet som sker idag har beräknats öka transporten av kvicksilver från skogsmark till sjöar och vattendrag med mellan 6 och 30 procent, jämfört med om ingen avverkning hade gjorts. Även körskador, markberedning, dikesrensning och stubbskörd påverkar. Se också Skogsstyrelsen, *Inverkan av skogsbruksåtgärder* (2020).

förändring av trädslagsammansättningen i de avverkningsanmälda områdena utgör en ytterligare negativ påverkan på de lokala ekosystemen. SCA har i samtliga fall aviserat att man avser att föryngra med tall, främst genom plantering trots att stora delar av de anmälda områdena idag är grandominerade eller bevuxna med blandskog och endast i mindre utsträckning domineras av tall enligt den nationella marktäckedata (se bild nedan). Detta skulle medföra ytterligare försämringar av områdets ekologiska status och helt uttradera livsmiljöerna för alla de arter som är knutna till gran och granskogar.

Karta över marktäckedata. Mörkgrön är ganskog, den mossgröna nyansen utgörs av blandskog.

Tills dess att verksamhetsutövaren kunnat redovisa en utredning och planering som möter kraven som ställs i de relevanta delarna av miljöbalken (dvs. att dessa åtminstone tar i aktning kumulativa effekter och redogör för KEF-aspektet) så kan inte avverkningarna tillåtas.

Som vi visar ingående i stycket Avverkningsanmälningar är således SCAs förmenta hänsyn 1) otillräcklig för att utesluta betydande påverkan på Natura 2000-området och omfattas därmed av prövningsplikt, 2) bevarandet av Natura 2000-områdets naturtyper, dessas typiska arter, och de arter som i övrigt pekats ut som särskilt skyddsvärda i bevarandeplanen är oförenligt med de anmälda åtgärderna. Utförs avverkningarna som planerat skulle livsmiljöerna allvarligt fragmenteras med ökad risk för slumpmässiga utdöenden av abiotiska orsaker, fragmenterade arter löper ökad risk för genetisk utarmning och utöver detta tillkommer en tydlig risk för vattenmiljöpåverkan genom utläckage av skadliga ämnen. Mot bakgrund av den redan påtagliga fragmenteringen av lämpliga rester av naturskogar i området innebär avverkning att möjligheten för arterna att kunna sprida sig i princip skulle tillintetgöras, likväl som att återinvandring för sådana arter till de kvarvarande små skogsområdena i närmast omöjliggörs.

Vi känner inte till att SCA har erhållit några tillstånd från Länsstyrelsen i enlighet med 7 kap. 28a och 28b §§ miljöbalken. Utifrån den hänsyn och utredning som redovisas i avverkningsanmälningarna samt den förväntade avsaknaden av erforderliga tillstånd kan det inte uteslutas att de avsedda skogsbruksåtgärderna skulle kunna utgöra brott mot miljöbalken.

Vi påminner här om vad som gäller enligt straffbestämmelserna i 29 kap. 4 § p. 1 samt p. 7 *Otillåten miljöverksamhet*: det är straffbart att utan vederbörligt tillstånd bedriva verksamhet som kan orsaka skador på naturområde som exempelvis Natura 2000.

SCA har i avverkningsanmälningarna inte angett något om hur allvarliga körskador på marken, intill vattendrag och sjöar, eller vid eventuell överfart av bäckar eller Råneälvens huvudfåra ska undvikas. Vi utgår därför från att skogsmaskinerna även vid denna avverkning mycket väl kan komma att åstadkomma grava körskador där marken inte är riktigt fast, exempelvis i och omkring bäckar och stränder. Detta påverkar givetvis direkt marklevande mossor, lavar, svampar, och kärlväxter direkt negativt, liksom även under höst, vinter och vår markövervintrande arter direkt och "högre" organismer indirekt. Även i avverkningar där man avser lämna hänsyn till död ved "missar" man regelbundet mindre bitar ved som antingen redan hyser naturvårdsarter

eller som kan utgöra lämpligt substrat för arterna. Som följd krossas ofta denna sorts ved av skogsmaskinerna, vilket antingen dödar arter direkt eller förstör livsmiljöerna mer eller mindre helt för dem.

Det är således, med styckena ovan i åtanke, utomordentligt anmärkningsvärt att man i avverkningsanmälningarna lämnat så lite information om skyddsåtgärder och ingen som helst evidens om att de åtgärder som planeras skulle vara tillräckliga för att försäkra att Natura 2000-området inte drabbas av betydande negativ påverkan.

Vi finner det anmärkningsvärt är det att Skogsstyrelsen inte ifrågasatt detta utan tycks belåten med att låta avverkningarna utföras i enlighet med planeringen i avverkningsanmälningarna. Endast i två fall har Skogsstyrelsen gjort någon bedömning av skyddzonerna A 50504-2023 samt A3501-2025 där de av oklar anledning ansetts vara tillräckliga.

Skogsstyrelsen har när det gäller avverkningsanmälningarna A 3501-2025, A 6084-2025, A 8383-2025, A 6185-2025 skickat info till SCA angående Natura 2000 vilket man inte har mottagit från SCA enligt Skogsstyrelsens dagboksblad. Detta har inte föranlett någon åtgärd i något av fallen hos tillsynsmyndigheten Skogsstyrelsen.

Endast gällande A 49876-2023 har myndigheten både skickat info om Natura 2000 och begärt info om planerad hänsyn vilket SCA inte har följt upp se mailkonversation bilaga 2. Skogsstyrelsen har inte heller i detta fall följt upp frågan om hänsyn.

2.4 Avgörande direkt av Mark- och miljödomstolen

Det har på olika håll i landet åtskilliga gånger skett att Mark- och miljödomstol i överklagade avverkningsärenden beslutat interimistiska avverknings- och skogsbruksförbud och med det återförvisat ärendet till Skogsstyrelsen för förnyad handläggning. När förvaltningsbeslut meddelats är det inte ovanligt att inhibition meddelas under fortsatt utredning. Vi känner till i vart fall några exempel på där markägaren något år efter återförvisande dom gjort ny avverkningsanmälan som Skogsstyrelsen har godtagit utan närmare beslut om villkor om hänsyn annat än sedvanlig generell hänsyn. Resultatet av sådan ny vända har blivit att skogen har huggits ned utan något som helst beaktande av domstolens dom, dvs. som om domstolens dom aldrig funnits. Samma skogsområde med samma planerade avverkning och med oförändrade naturvärden.

I flera andra fall har vi sett att Skogsstyrelsens utredning tar långt över sex veckors handläggningstid och utan att beslut om begärd förlängd handläggningstid meddelats markägaren. Eftersom ett anmälningssärende

enligt miljöbalken innebär sex veckors handläggningstid hos behörig tillsynsmyndighet står det därefter markägaren fritt att genomföra avverkningen enligt anmälan om inte myndigheten anför något. Tillsynsmyndighetens agerande innebär att avverkningen kan genomföras utan att meddela den överklagande föreningen eller någon annan någon information över huvud taget. Det primära problemet är att tillsynsmyndighetens arbetsmetoder alltför ofta leder till att naturskogar med höga naturvärden trots domstolsbeslut avverkas. Detta utgör en mycket allvarlig utveckling eftersom den i väsentliga delar måste anses vara ett sabotage mot den rådande rättsordningen. Vi är därför angelägna om att domstolen i detta ärende avgör ärendet fullt ut genom att besluta om tillsvidareförbud för skogsbruksåtgärder som kan hota bevarandevärdena i de aktuella områdena.

2.5 Miljöbalkens krav på kunskap och evidens

I den händelse att Mark- och miljödomstolen beslutar att avverkning (med eller utan vissa begränsningar) kan tillåtas yrkar vi på att markägaren skriftligen måste redovisa utredningar om hur varje aktuell naturtyps (samt deras typiska och karaktäristiska arter) KEF ska bevaras, samt hur skyddszoners storlek och belägenhet har valts. I detta måste ligga att det inte kan duga med bara begrepp som "bedömdes räcka/vara tillräckliga" eller "de markspecifika förhållandena runt växtplatserna är sådan att kortare skyddsradier är tillräckliga" eller motsvarande. Bedömningarna måste tvärtom grunda sig i evidens och beprövad erfarenhet. Kan inte evidens och beprövad erfarenhet visas kan inte heller hänsynsavstånd kortare än vad som är vetenskapligt belagt tillämpas, allt i enlighet med miljöbalkens kunskaps-, kontroll- och hänsyns- och försiktighetskrav i 2 kapitlet.

2.6 Tidsbegränsade beslut från tillsynsmyndigheten

Vi har utöver de svårigheter Skogsstyrelsen återkommande uppvisar att tillämpa miljöbalkens hänsynsregler, liksom syftet med balken i enlighet med vad som stadgas i portalparagrafen i 1 kap. 1 § om bevarandet av biologisk mångfald, även kännedom om att tillsynsmyndigheten i sina formella beslut (förelägganden med krav på hänsynsområden) ibland har med följande formulering: *Beslutet gäller fram till dess att de anmälda åtgärderna är utförda.*

Vi tolkar innebörden av sådana skrivningar så att när avverkningen enligt anmälan är slutförd står det skogsägaren fritt att ånyo göra anmälan på det område tillsynsmyndigheten beslutat ska undantas av naturskyddshänsyn. Då en anmälan om avverkning gäller i fem år blir således konsekvensen att skyddsbeslutet inte gäller längre än dessa år och därefter upphör.

Sådana konsekvenser för bevarandet står givetvis inte alls i överensstämmelse med vad EUs Fågeldirektiv och Art- och Habitatdirektivet liksom domar från EU-domstolen anger. Skydd enligt dessa måste givetvis vara långsiktiga, annars är detta tillvägagångssätt knappast meningsfullt. I detta här aktuella mål föreligger inget annat än nollbeslut från Skogsstyrelsen varför frågan inte är aktuell för stunden. Vi befarar dock, skulle domstolen återförvisa de aktuella ärendena till Skogsstyrelsen för förnyad utredning och handläggning, att det föreligger risk att ny överklagan kommer att aktualiseras från oss med nytt domstolsförfarande.

Vi vill därför uppmärksamma domstolen på sådana eventuella konsekvenser och anser att det kan finnas anledning för domstolen att i slutlig dom explicit uttala vad som ligger i artskyddet och tids- och arealperspektiven kring dem.

2.7 BAT, död ved, körskador och oönskade effekter på det rörliga friluftslivet: för den händelse Mark- och miljödomstolen trots allt medger viss avverkning

Hänsyn till död ved, körskador (av Skogsstyrelsen kallat *Allvarliga körskador*) samt hänsyn till det rörliga friluftslivet får formuleras av Skogsstyrelsen när formella beslut fattas. Om avverkningsanmälan lämnas *Utan åtgärd* regleras de inte alls, det blir då upp till markägaren och den enskilde maskinföraren att känna till vad som stadgas i allmänhet och också fullt ut tillämpa dessa i praktiken. Aktuella regleringar sker, om de överhuvudtaget regleras, av Skogsstyrelsen med stöd av skogsvårdslagstiftningen. När beslut om dessa hänsynsåtgärder fattas sker det, i vart fall när det gäller körskador och död ved, oftast i de hänsynsområden som tillsynsmyndigheten bestämmer, dock inte

utanför. Försvärande hinder på vandringsleder och stigar villkoras såvitt vi förstår inom hela avverkningsanmälan.

Av vad som sägs framgår att det finns åtskilliga väsentliga miljöintressen där det finns uppenbara skäl att reglera dessa med stöd av Miljöbalken istället för med stöd av skogsvårdslagstiftningen med dess mer begränsade räckvidd. Detta eftersom skogsvårdslagen i grunden är en produktionslagstiftning där viss miljöhänsyn lagts till i efterhand. Portalparagrafen i 1 kap. 1 § miljöbalken anger miljöbalkens syften och mål *samt hur den ska tillämpas*:

Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Miljöbalken skall tillämpas så att

1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,
2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
3. den biologiska mångfalden bevaras,
4. mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och
5. återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

Vi hänvisar vidare till vad som sägs i 2 kap. 1 § miljöbalken:

"När frågor prövas om tillåtlighet, tillstånd, godkännande och dispens och när sådana villkor prövas som inte avser ersättning samt vid tillsyn enligt denna balk är alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skyldiga att visa att de förpliktelser som följer av detta kapitel iakttas. Detta gäller även den som har bedrivit verksamhet som kan antas ha orsakat skada eller olägenhet för miljön.

I detta kapitel avses med åtgärd en sådan åtgärd som inte är av försumbar betydelse i det enskilda fallet. [Omvänd bevisbörda]

Liksom vad som stadgas i 2 kap. 2 §:

Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet. [Kunskapskrav]

Begreppet **bästa tillgängliga teknik (Best Available Technique; BAT)** är vedertaget sedan miljöskyddslagen tillkom 1969 och är likaledes etablerat även i EUs miljölagstiftningar. Den återfinns nu sedan Miljöbalkens tillkomst 1 januari 1999 i 2 kap. 3 §:

Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik.

Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Att frågan om BAT knappast alls har kommit att tillämpas i juridiska sammanhang inom skogsbruket är de facto häpnadsväckande givet hur länge miljöskyddslagen har funnits eller hur länge Sverige varit medlem i EU liksom hur länge begreppet har använts för allehanda andra miljöfarliga verksamheter och åtgärder.

Kunskapen om de skador och miljö- och hälsomässiga risker som är förknippade med körskador i skogs- och våtmarker är väl kända. Det handlar om spår som kan vara mer än meterdjupa, om utlakning av toxiska tungmetaller som varit fixerade i markprofilen, genom syresättning förändrad markkemi som kan leda till utlakning till i första hand vattendrag, utlakning av växtnäringssämnen som ett resultat av syrekatalyserad oxidering av organiska ämnen, avgång av växthusgaser som koldioxid, i vissa fall även metan och dikväveoxid (lustgas) genom anoxiska syrefattiga förhållanden eller förändrad markkemi, grumling av vattendrag med risker för vattenlevande organismer, risker för förändrad markhydrologi med risk för oönskade effekter på fältvegetation, marklevande organismer eller träd, direkta krosskador på befintlig vegetation inklusive markbundna svampmycel samt de svårläkta skadorna i sig som under mycket lång tid avsevärt kan försvåra framkomligheten för det rörliga friluftslivet eller till och med omöjliggöra det under så långa tidsperspektiv att de blir ointressanta ur ett mänskligt perspektiv.

Dessa skador eller riskerna för sådana hänger ihop med markbeskaffenheten, markfuktigheten samt storlek, utformning och tyngd på skogsmaskinerna. Tidigare har det emellanåt ställts krav på att

köra enbart på tjälad mark vintertid för att undvika körskador. De alltmer tjälfria vintrarna försvårar detta i påtaglig grad. Det har också blivit allt vanligare att avverka året runt, något som bland annat skapat regelverk kring att inte störa fåglar under häckningsperioden. De förändrade omständigheterna ställer därför allt större krav på ny teknik och nya förhållningsregler vid skogsbruk, även i den nu aktuella avverkningsanmälda skogarna.

Det finns stor anledning att reda ut vad Skogsstyrelsen menar med begreppet "allvarliga körskador". Vår bestämda uppfattning att påtagligare körskador överhuvudtaget inte ska uppkomma och därför inte tillåtas i någon del av den avverkningsanmälda skogen skulle Mark- och miljödomstolen trots allt tillåta visst skogsbruk i den här aktuella skogen. Kan inte detta garanteras ska inga tunga skogsmaskiner tillåtas köra på sådan mark överhuvudtaget. För att i möjligaste mån ställa krav på maskinell utrustning ur ett tekniskt perspektiv är det angeläget att domstolen reglerar de typer av skogsmaskiner som får användas. Med detta måste avses att äldre ofta tunga typer av skogsmaskiner, både skördare och skotare, helt behöver förbjudas att användas i den avverkningsanmälda skogarna. Därför behöver det ställas krav på att enbart moderna maskiner av skonsamma slag får användas samt krav på att enbart mindre maskiner för köra på mjukare mark samt med obligatoriska närmaste avstånd till varje vattendrag eller sumpskogsavsnitt där *någon risk* för negativ påverkan på vattendrag eller sumpskogsavsnitt kan finnas. Skulle trots allt påtagligare körskador uppstå måste dessa åtgärdas av markägaren och det på ett sådant sätt att inga nya körskador uppstår! Det ska också ske så snart detta är möjligt.

Vi menar därför att Mark- och miljödomstolen, skulle domstolen tillåta vissa skogsbruksåtgärder i det nu aktuella ärendet, behöver ställa bindande krav på: 1) avverkningsfår inte ske på mjukare mark som orsakar påtagligare markskador med maskiner som inte är moderna och skonsamma alternativt är tillräckligt lätta för det aktuella skogsavsnittet; 2) avverkningsfår inte ske under tidsperioder med rikligare nederbörd utan enbart när marken i skogarna är så pass fast att påtagligare körskador inte uppkommer företrädesvis vintertid om ordentlig tjäle finns.

Död ved är substrat åt fler arter organismer (svampar, mossor samt långa rader av insekter m. fl.) än de levande träden själva. Det gäller både stående som liggande död ved och i alla nedbrytningsstadier (successionsstadier). I själva verket är död ved ett substrat för fler olika arter än de levande träden. Bland annat är det känt att exempelvis vissa parasitsteklar som kan parasitera på skogsskadegörare använder död ved för olika utvecklingsstadier, även tunnare grenar/kvistar. Tunga skäl finns alltså att skogarnas döda ved lämnas kvar orörd och oskadad så långt detta bara är möjligt! Stående död ved ska lämnas stående och liggande död ved (lågor) ska lämnas okrossad genom att skogsmaskiner inte kör över dem. Och detta ska gälla i skogens alla delar och inte enbart inom eventuellt beslutade hänsynsytor.

Alla de ovannämnda frågorna omfattas av bestämmelserna i 2 kap. 1, 2 och 3 §§ miljöbalken samt förtydligas i 26 kap. 18 och 19 §§ miljöbalken [rättelse på egen bekostnad, planering och kontroll].

Risuppläggningar och andra oönskade effekter för det rörliga friluftslivet kan innebära påtagliga hinder för det rörliga friluftslivet längs vandringsleder och stigar. Detta kan synas vara självklarheter men åtskilliga exempel finns där detta helt åsidosatts till uppenbart förfång för allmänheten. Det finns även anledning att påminna om vad som sägs i 2 kap. 7 § miljöbalken:

Kraven i 2-5 §§ och 6 § första stycket gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsåtgärder jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. När det är fråga om en totalförsvarsverksamhet eller en åtgärd som behövs för totalförsvaret, ska vid avvägningen hänsyn tas även till detta förhållande. [Rimlighetsavvägningen]

3. SLUTSATS

Råneälvens Natura 2000-område inrättades, liksom alla Natura 2000-områden, för att bevara arter och naturtyper av gemenskapsintresse, sett ur ett europeiskt perspektiv. Sverige, liksom unionens alla länder, har en skyldighet att försäkra att bevarandevärdena i dessa områden upprätthålls. Trots detta har bevarandet av dessa områden och deras värden hanterats slentrianmässigt och utan större översikt från ansvariga myndigheter under årtionden. Konsekvenserna av detta synliggörs på övergripande plan bl.a. i Naturvårdsverkets rapporter till EU, medan de på specifikt plan framgår av vår redogörelse för den hänsynslösa fragmentering av skogslandskapet i anslutning till Råneälvens Natura 2000-område samt statistiken om tillsyn i Natura 2000-ärenden. Som följd av detta förfarande i det förflutna är det i dag av yttersta vikt att utredningar gällande tillåtligheten av verksamheter och åtgärder i anslutning till området anlägger ett perspektiv som tar i aktning kumulativa effekter. Dvs., ingen enskild avverknings tillåtlighet kan avgöras utan att ta i aktning alla de avverkningar som skett innan och som planeras att utföras framgent intill området. Det är vidare av mycket stor vikt att prövningar av avverkningar i anslutning till området över huvud taget *utförs*, till skillnad från i dag då tillsyn utövas endast i undantagsfall.

Vi hoppas i första hand att genom vårt överklagande stoppa de aktuella avverkningarna, till dess att verksamhetsutövaren kunnat redovisa att avverkningarna är förenliga med bestämmelserna i miljöbalken. Vi ser det samtidigt som minst lika viktigt att Skogsstyrelsens handläggningsmetodik i ärenden av detta slag prövas. Vi har i vårt överklagande visat att myndigheten har både skyldighet och befogenhet att meddela förelägganden eller förbud i ärenden av denna sort, och detta i betydligt större utsträckning än vad som är fallet i dagsläget.

I inga av de omkring avverkningsärenden i anslutning till Natura 2000-området som vi granskat har en anmälan oss vederligen tillståndsprövats av Länsstyrelsen. Detta eftersom verksamhetsutövarna bedömt att området "inte kommer att påverkas negativt så dispens från Länsstyrelsen behöver inte sökas"²⁴ och att "Skogsstyrelsen ej fattar hänsynsbeslut i de lägena utan hänvisar verksamhetsutövaren till länsstyrelsen som bedömer om åtgärden behöver tillståndsprövas" varvid länsstyrelsen återförvisar frågan till Skogsstyrelsen som

²⁴ Holmens yttrande i M 4328-24, Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt 2025-01-13

hänvisar tillbaka till Länsstyrelsen med konsekvens att inga tillstånd söks och att ingen av myndigheterna ser sig som ansvariga för detta.²⁵

I nuläget är det alltså uppenbart att verksamhetsutövare och Skogsstyrelsen ser tillståndsprövningen som frivillig. Dessutom anlägger verksamhetsutövarna fel prövningsram inför avverkningarna: det är *risk* för betydande påverkan som gör att sådana åtgärder/verksamhet omfattas av prövningsplikt, alltså en betydligt lägre ribba än att området "inte kommer att påverkas negativt". Vidare avkräver Skogsstyrelsen inga utredningar eller miljö- och konsekvensbeskrivningar från verksamhetsutövare som kan ligga till grund för dessa bedömningar.

Situationen ovan är alltså fallet trots att Skogsstyrelsen har tillsynsansvar för avverkningar i anslutning till Natura 2000-områden och att myndigheten ska meddela verksamhetsutövare förelägganden eller förbud om dessa inte efterlever miljöbalkens bestämmelser. Detta är en direkt följd av skrivningarna i 26 kap. som innebär absoluta krav på varje tillsynsmyndighet att genom tillsyn säkerställa att miljöbalkens mål och syften (som de beskrivs i balkens portalparagraf 1 kap. 1 §) efterlevs. Några möjligheter att undgå dessa finns inte annat än vad som anges i de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap.

Trots detta och vad som uttryckligen anges gällande skogsbrukets negativa påverkan på och bristande hänsyn till Råneälv i bevarandeplanen, har alltså Skogsstyrelsen sådan tilltro till verksamhetsutövarna att de behandlar prövningen som frivillig.

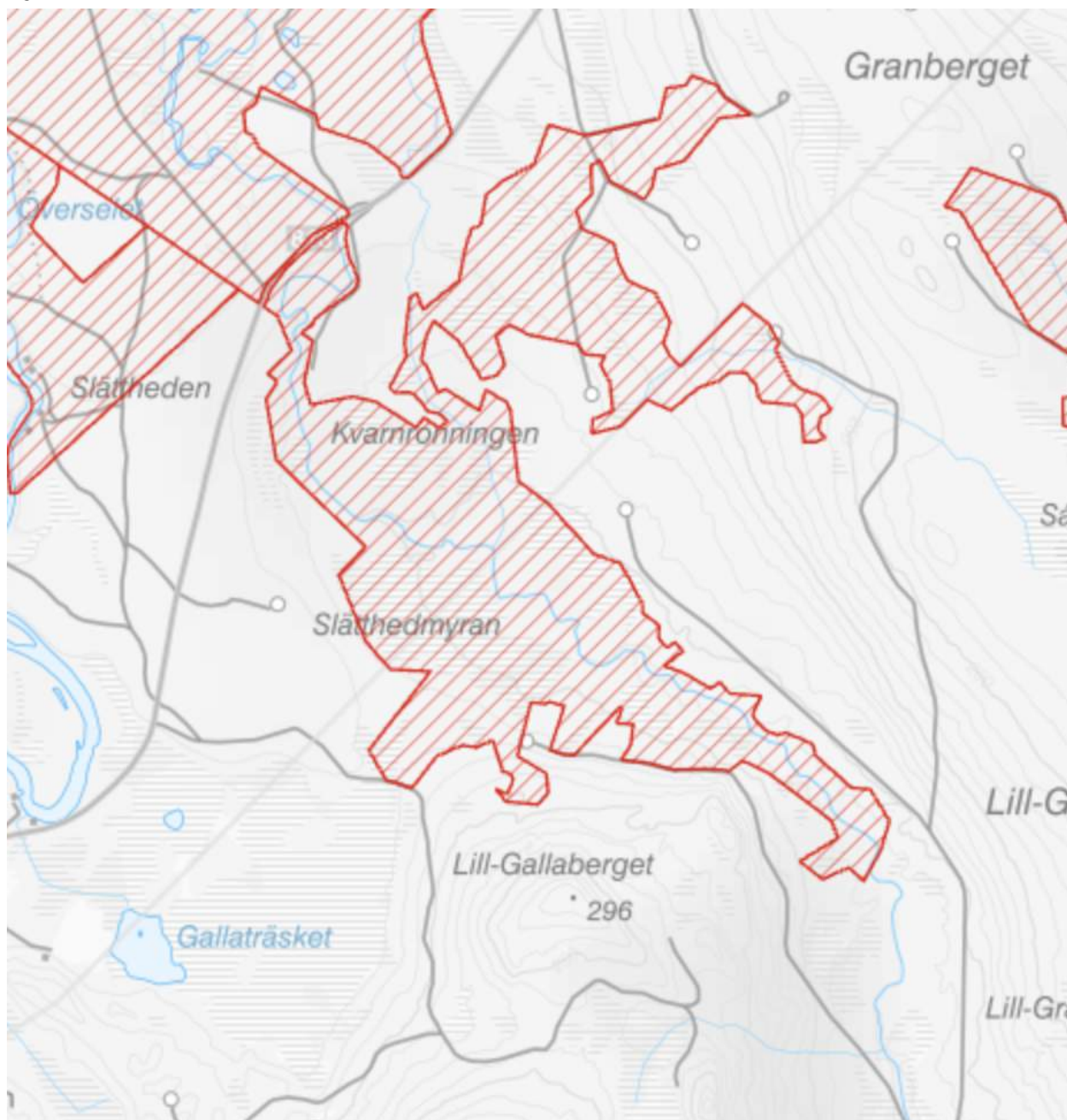
Sammanfattningsvis bör alltså samtliga skogsbruksåtgärder i de i målet aktuella ärendena stoppas tills vidare och Skogsstyrelsens handläggning av sådana ärenden anpassas i enlighet med domstolens framtida utlåtanden i målet. Allt annat innebär ett tillkortakommande gällande de skyldigheter som uttrycks i miljöbalken och Sveriges förpliktelser gentemot EU.

²⁵ M. Hansson, processförvaltare vid Skogsstyrelsen [epost] (6/2 2025).

4. Faktaunderlag

4.1. Figur 5 samt 6 Kartor över länsstyrelsen Norrbottens planerade naturreservat

Figur 5.

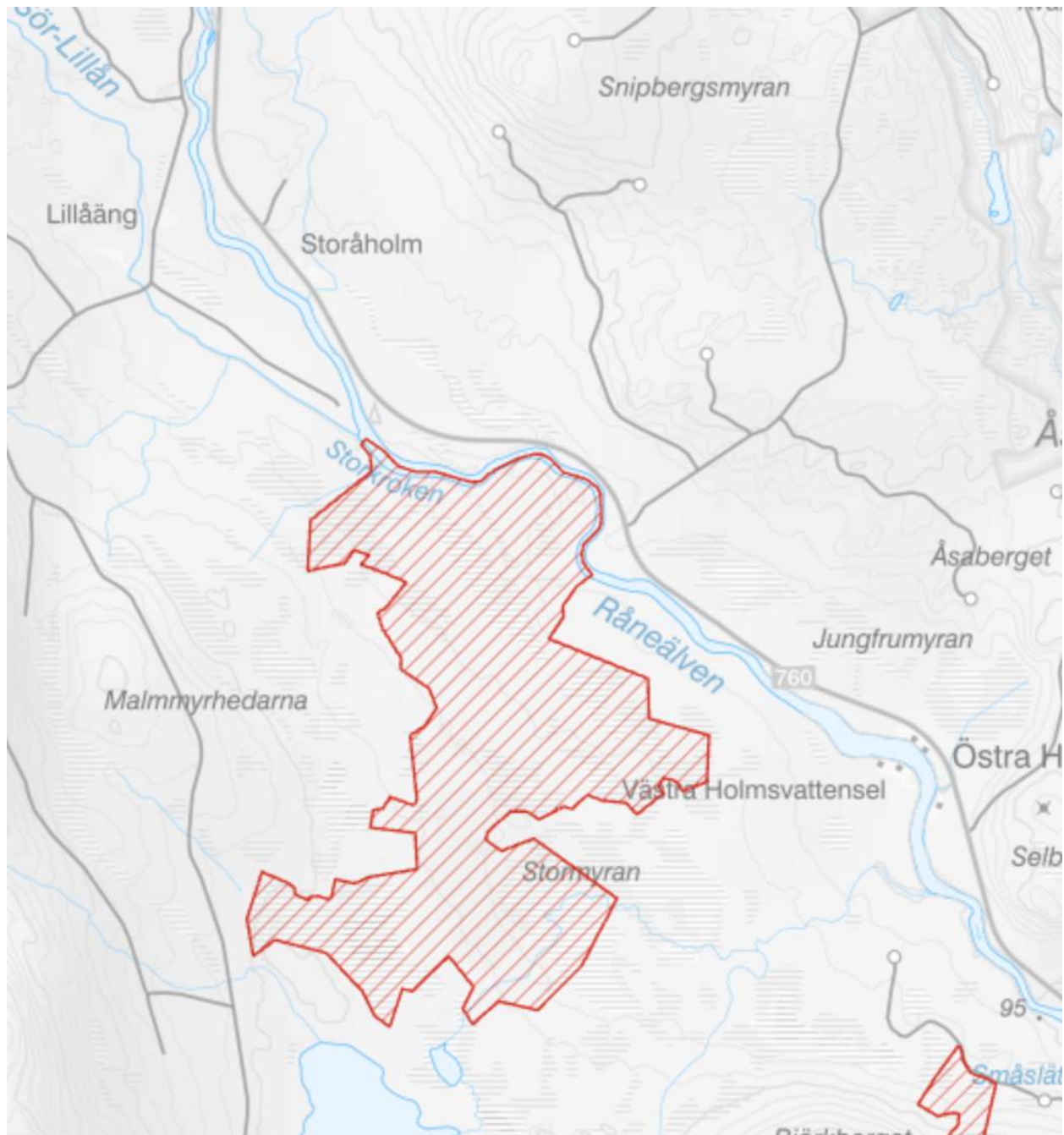

Länsstyrelsens planerade reservat Norr- Lillån-Slätthedsmyran

Källa: <https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=24e3c74537b04bab85109e8973d86396>

Figur 6.

Länstyrelsens planerade reservat Storkroken- Holmsvattensel

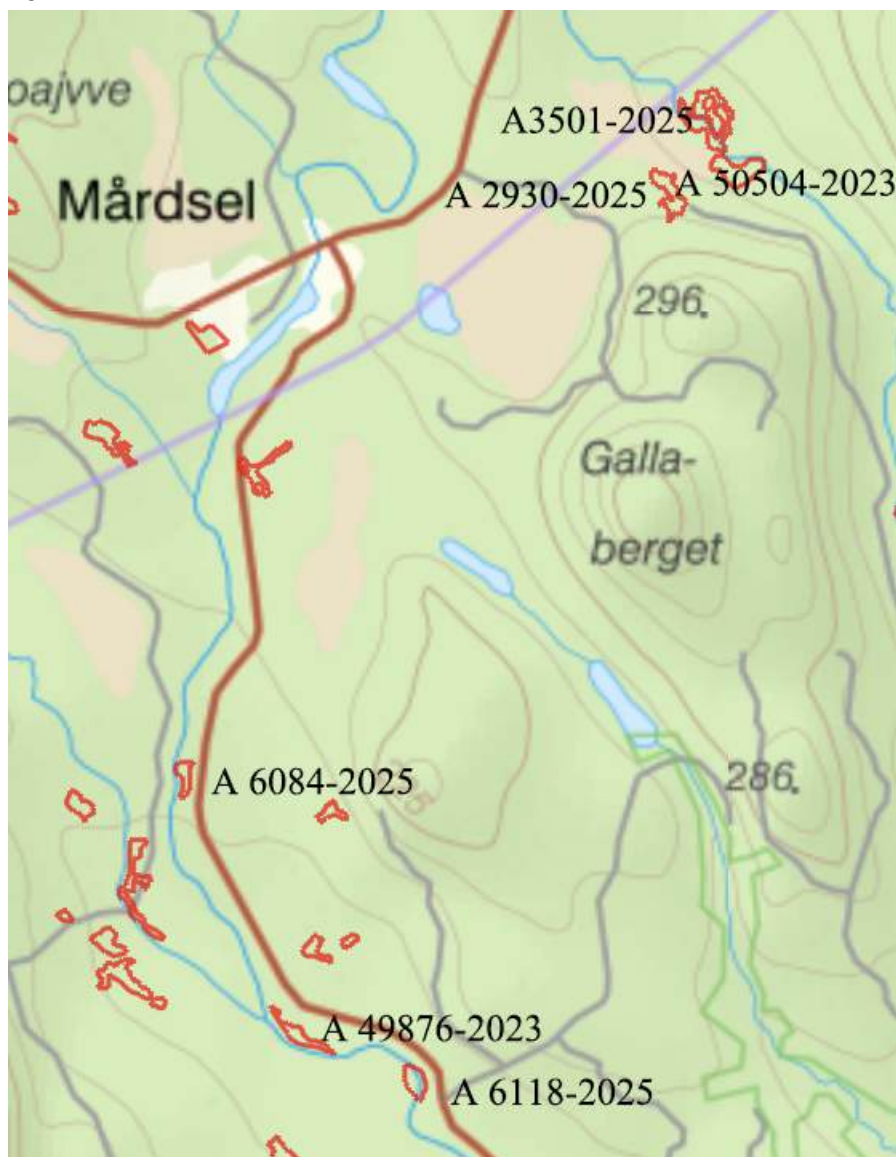
Källa: <https://ext-geoportal.lanstyrelsen.se/standard/?appid=24e3c74537b04bab85109e8973d86396>

4.2. Avverkningsanmälningarna

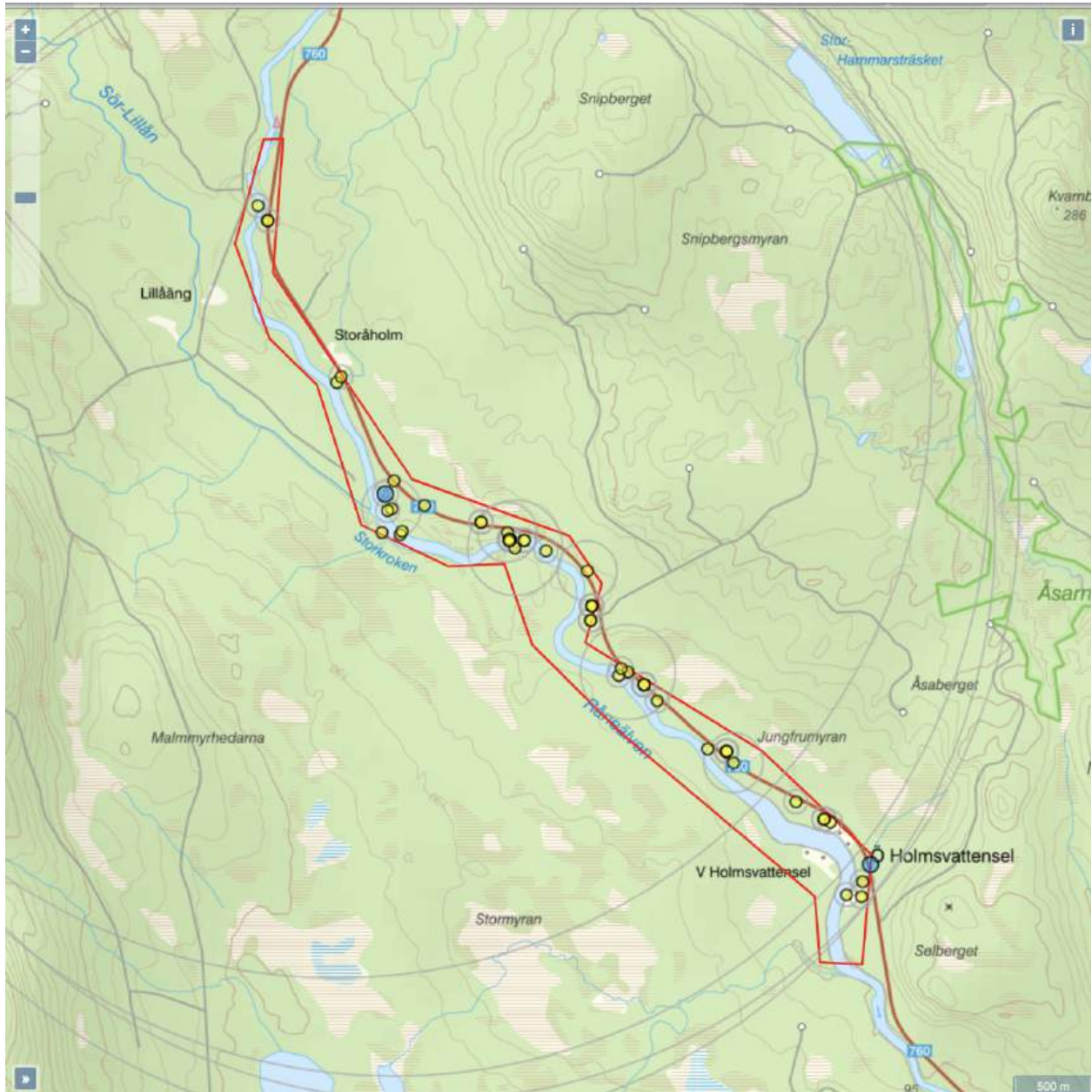
Avverkningsanmälningarnas skogar fanns enligt historiska ortofoton från 1960 redan då fullt uppvuxna och har inte avverkats till dagens datum vilket tyder på lång skoglig kontinuitet.

För samtliga kartor över avverkningsanmälningarna med inritad hänsyn är Skogsstyrelsen källan.

Figur 7. Översiktskarta

Figur 8. Prickarta Artportalen Råneåälven

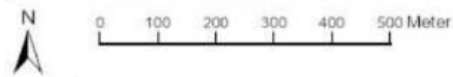
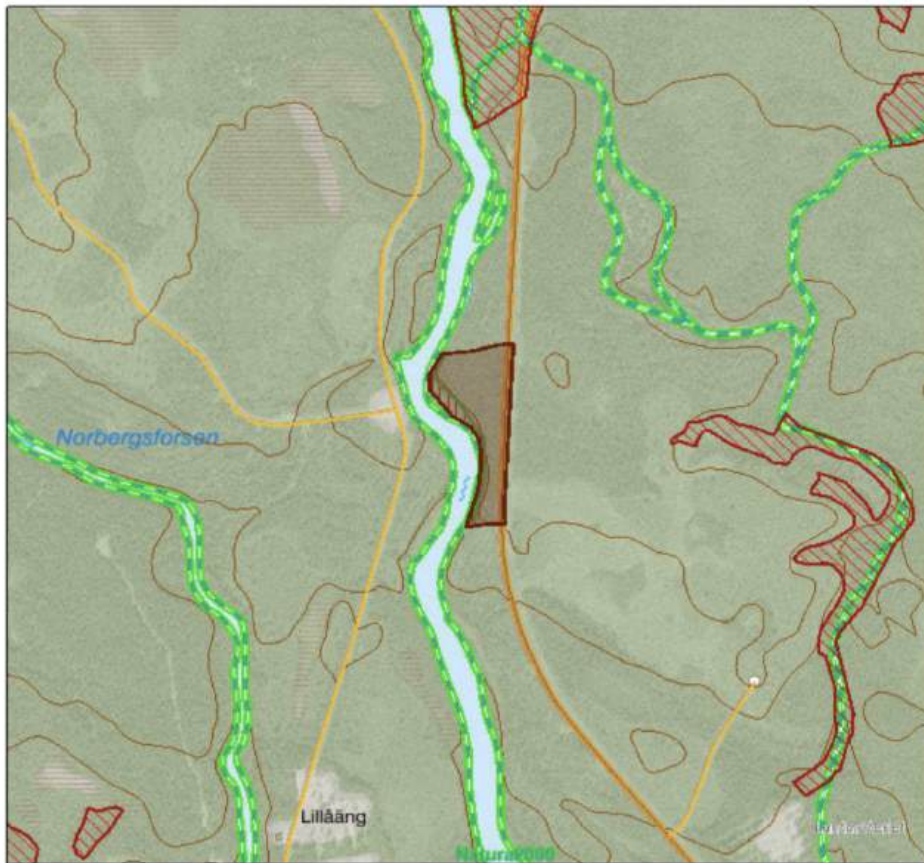
A 6084-2025, 2 ha, inkom 2025-02-09

Figur 9.

Avverkningsärende A 6084-2025

Utskriftsdatum: 2025-02-09

Kartans mittpunktskoordinat
SWEREF99TM (N, E) [redacted]
WGS84 (Lat, Lon) [redacted]

Kartprojektion: SWEREF99-TM
Bakgrundskartan ur allmänt kartmaterial
© Lantmäteriet 109/2037.

TECKENFÖRKLARING

 Anmälan/Ansökan	 Naturvårdsavtal	 Storskogsbrukets Nyckelbiotoper
 Anmäld hänsynsyta	 Forn- och kulturlämning Punkt	 Naturreservat
 HänsynRennäring	 Forn- och kulturlämning Linje	 Nationalpark
 Skyddsdikning/Dikesrens.	 Forn- och kulturlämning Yta	 Vattenskyddsområden
 Uttransport	 Nyckelbiotop	 Natura2000 fågeldirektivet
 Hänsyn	 Objekt med Naturvärde	 Natura2000 habitatdirektivet
 Biotopskydd		

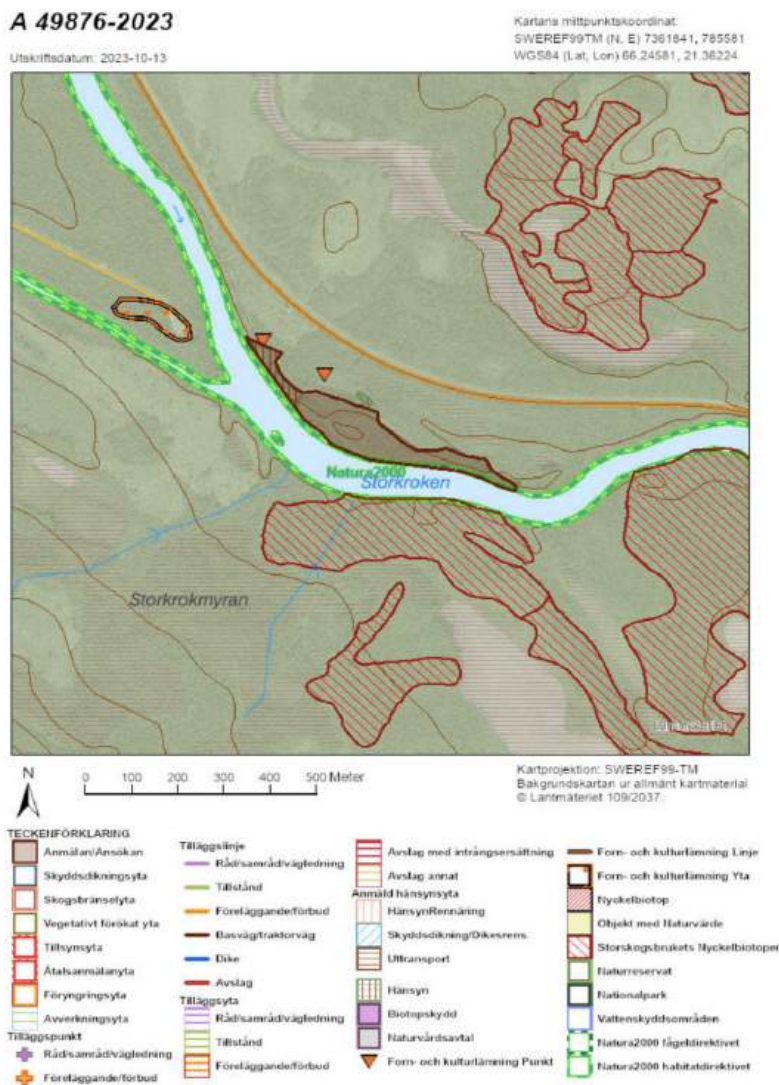
Källa: Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen har skickat en upplysning till SCA om att området berör Natur 2000 men inga ytterligare åtgärder har vidtagits. Området domineras av blandskog och granskog enligt marktäckedata.

SCA anger att de avser att markbereda med högläggning och plantera tall. Skyddszon mot älven enbart i halva anmälan enligt kartan ovan tagen ur avverkningsanmälan. Den enda övrig hänsyn som bolaget planerat är för träd, trädsamlingar och döda träd (punkt 5 anmälningsformuläret). Alla övriga uppgifter om hänsyn är lämnade tomma.

A 49876-2023, 3,2 ha inkom 2023-10-13.

Figur 10.

I avverkningsanmälan anger SCA att man ska utföra naturlig föryngring med fröträd vilket bör innebära en omföring från gran och blanskogsdominans till i huvudsak tall. I eller strax utanför området finns många fynd

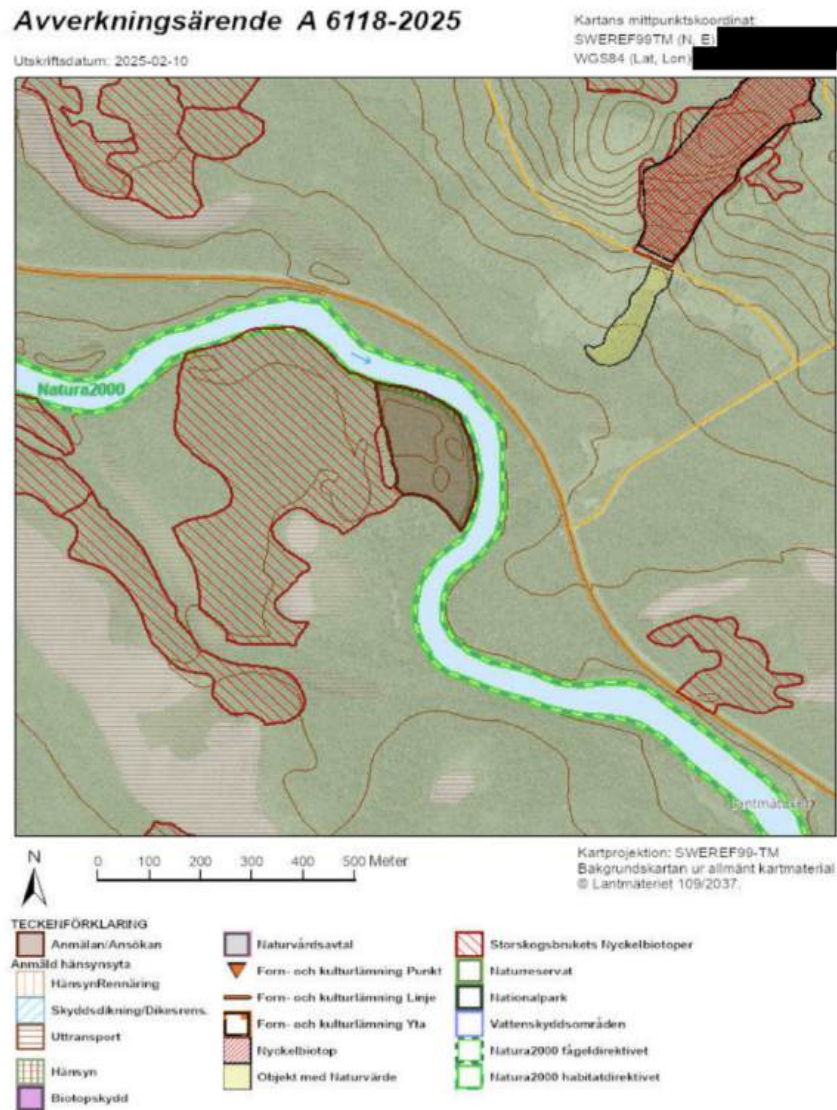
av grön flodtrollända registrerade. Det kan antas att sländorna även förekommer utanför det område som SCA markerat som hänsyn på kartan då de naturligtvis flyger omkring i fullbildad form. I älven intill avverkningsanmälan finns två områden där flodpärlmusslor är registrerade vilket vare sig Skogsstyrelsen eller SCA har reagerat på trots att arten är mycket känslig för negativ påverkan på grund av förbruning, igenslamning, näringsutsläpp och utsläpp av tungmetaller vid skogsbruksåtgärder. Se figurerna 11-12. Förutom hänsyn i det västra hörnet av anmälan är ingen hänsyn mot Råneåälven och dess Natura 2000 område markerad vilket Skogsstyrelsen i mail till SCAs ombud ifrågasatt. Ombudet svarade att han skulle återkomma vilket enligt Skogsstyrelsens dagboksblad ej skett. Mailväxling se bilaga 2. Detta har inte föranlett någon årgärd från Skogsstyrelsens håll trots att mailväxlingen ägde rum november 2023 och SCA således har fritt fram att avverka när som helst.

4.2.1 Fynd av flodpärlmussla i Råneälven som berör A 6084-2025, A 49876-2023 samt A 6118-2025 Figur 11.

A 6118-2025, 3,2 ha , inkom 2025-02-10

Figur 14.

Avverkningsanmälan ligger inom Länsstyrelsen Norrbottens planerade reservat, Storkroken- Holmsvattensel, se figur 6, vilket innebär att området har konstaterat höga naturvärden vilket SCA följaktligen har kännedom om. Bolaget har ändå avverkningsanmält det. Länsstyrelsen har uppmärksammat Skogsstyrelsen på att de har

inventerat området och att handläggning bör ske manuellt vilket det inte finns några tecken på att det har gjorts enligt Skogsstyrelsens dagboksblad, se mail nedan. Enligt Länsstyrelsen består området av 100-120 årig tall- och lövdominerad heterogen skog med hög bonitet, området verkar vara en oskött bränna där självgallring pågår. Enstaka förekomster av kolad ved finns i området där det bitvis finns gott om höga grova tallöverståndare 200-250 år gamla. I en av dessa förekommer ett rovfågelbo vilket SCA borde ha uppmärksammat när avverkningsplaneringen skedde. Då avverkningsanmälan är så pass liten kan man anta att det blir ytterst lite kvar att avverka om erforderlig hänsyn ska lämnas till boet.

Camilla Carlsson, Länsstyrelsen Norrbotten, har i mailkontakt med Naturskyddsföreningens företrädare uppgett att mailkontakt med SCA skulle ske snarast med anledning av denna samt övriga avverkningsanmälningar i deras planerade reservat.

SCA har enbart angivit att hänsyn ska tas till:

5. Träd, trädsamlingar och döda träd

Jag avser att ta hänsyn genom att lämna kvar

☒ Äldre barrträd	☒ Trädsamlingar	☐ Lind, lönn, ask, alm	☐ Naturliga högstubbar
☒ Äldre, grova lövträd	☐ Ovanliga trädarter	☐ Hassel, rönn, sälg	☒ Tillskapade högstubbar
☐ Hålträd, boträd	☐ Träd med brandspår	☐ Vårdräd	☐ Andra träd
☒ Döda träd	☐ Träd med kulturspår	☐ Bärande träd	

Beskriv den hänsyn som du planerar att ta till träd, trädsamlingar och döda träd.

samt skyddzon mot älven. Enligt kartan är skyddszonen dock enbart planerad i norra delen av området, trots att området gränsar mot Natura 2000 klassade Råneälv.

SCA planerar att efter avverkning markbereda med högläggning och plantera tall i området. Markberedning som riskerar att släppa ut så väl förbrunande humusämnen, näring och tungmetaller vilka kan påverka förekomsten av flodpärlmussla i älven invid anmälan negativt. En förekomst som vare sig SCA eller Skogsstyrelsen tagit någon notis om, se figur 13 ovan. Enligt vår bedömning är den planerade hänsynen gentemot Råneå älven bristfällig då både den starkt hotade pärlmusslan (EN) förekommer i vattendraget vilken är mycket känslig för förändringar i vattenkvaliteten så väl som grön flodtrollslända²⁷. En art som endast är känd från Råneå- Kalix- och Torneälvar i Sverige som är upptagen i habitatdirektivets bilaga 2 samt Bernkonventionen bilaga II. Arten är beroende av rena vattendrag som rinner genom skogsmark och hotas av grumling vilket bland annat sker genom skogsbruk på marker där avrinning sker till det vattendrag där arten förekommer. Den gröna flodtrollsländans förekomster vid Råneå älv bedöms dessutom vara små varvid påverkan på vattenkvaliteten skulle vara extra allvarlig. Se bilaga 3: Faktaunderlag, Arter, Grön flodtrollslända.

Skogsstyrelsen har efterfrågat vilken hänsyn bolaget planerat på grund av Natura 2000. Detta har ej besvarats av bolaget. Naturskyddsföreningen Boden har inte kännedom att någon tillståndsansökan för åtgärder i Natura

²⁷ <https://www.naturvardsverket.se/4ac639/contentassets/2b04e82e84b9490cb87f3f1aff9d9aao/vl-gron-flodtrollslanda.pdf>

2000 område har inte inkommit till Länsstyrelsen i Norrbotten i detta eller något annat fall gällande de avverkningsanmälningar vi tar upp i vårt överklagande.

Mail från Länsstyrelsen Norrbotten till Skogsstyrelsen region Norr.

Rosengren Sara Serviceenheten

Från: Registrator Skogsstyrelsen
Skickat: den 21 februari 2025 11:20
Till: Avverkningsanmalan Service
Ämne: VB: [EXTERNT] Information om avverkningsanmälan
Bifogade filer: Storkroken-Holmsvattensel_240815_FF_0407.JPG; Storkroken-Holmsvattensel_240815_FF_0370.JPG; Storkroken-Holmsvattensel_240815_FF_0376.JPG

Kategorier: Sara; Beslut Yttranden mm

Från: Häggqvist Rasmus [REDACTED]
Skickat: den 21 februari 2025 11:15
Till: Registrator Skogsstyrelsen <skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se>
Kopia: Forsmark Frederic [REDACTED]; Carlsson Camilla [REDACTED]
Ämne: [EXTERNT] Information om avverkningsanmälan

Hej

Länsstyrelsen har inventerat avverkningsanmält område, A 6118-2025, och beskrivningen lyder ” Högvuxen, ca 100-120-årig tall-/lövrök blandskog på frisk mark. Högbonitetsskog. Ser precis ut som en oskött bränna med gott om självgallring och heterogenitet, men endast enstaka kolad ved. Bitvis gott om ca 200-250-åriga tallöverståndare, grova och höga. Rovfågelbo i överståndare i norra delen”
Med anledning av rovfågelboet och dom skogliga naturvärdena samt omkringliggande höga naturvärden bör avverkningsanmälan hanteras manuellt av SKS. Samma gäller A 7283-2025 förutom att länsstyrelsen inte noterat något rovfågelbo där.

/Rasmus

Rasmus Häggqvist, naturvårdshandläggare
Naturskyddssektionen
Länsstyrelsen i Norrbottens län
971 86 Luleå
Telefon: [REDACTED].se

www.lansstyrelsen.se/norrbotten

[Så här hanterar vi dina personuppgifter](#)

Bilder från området:

Bilder: Länsstyrelsen Norrbotten

4.2.2. Observationer från Artportalen vid Råneälven från A 6084-2025 till nedströms A 6118-2025, det område vi bedömer kommer påverkas mest om avverkningarna genomförs.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Naturvärde	Rödlist ekatego ri	Antal obs
Lax	<i>Salmo salar</i>	Habitatdirektivet artikel 17, Otillfredsställande, positiv trend	LC	58
Lake	<i>Lota lota</i>		VU	22
Harr	<i>Thymallus thymallus</i>	Habitatdirektivet artikel 17, Gynnsam, stabil trend Bernkonventionen III Typisk art 3210,3260	LC	38
Grön flodtrollslända	<i>Ophiogomphus cecilia</i>	4a § Artskyddsförordningen N	LC	29

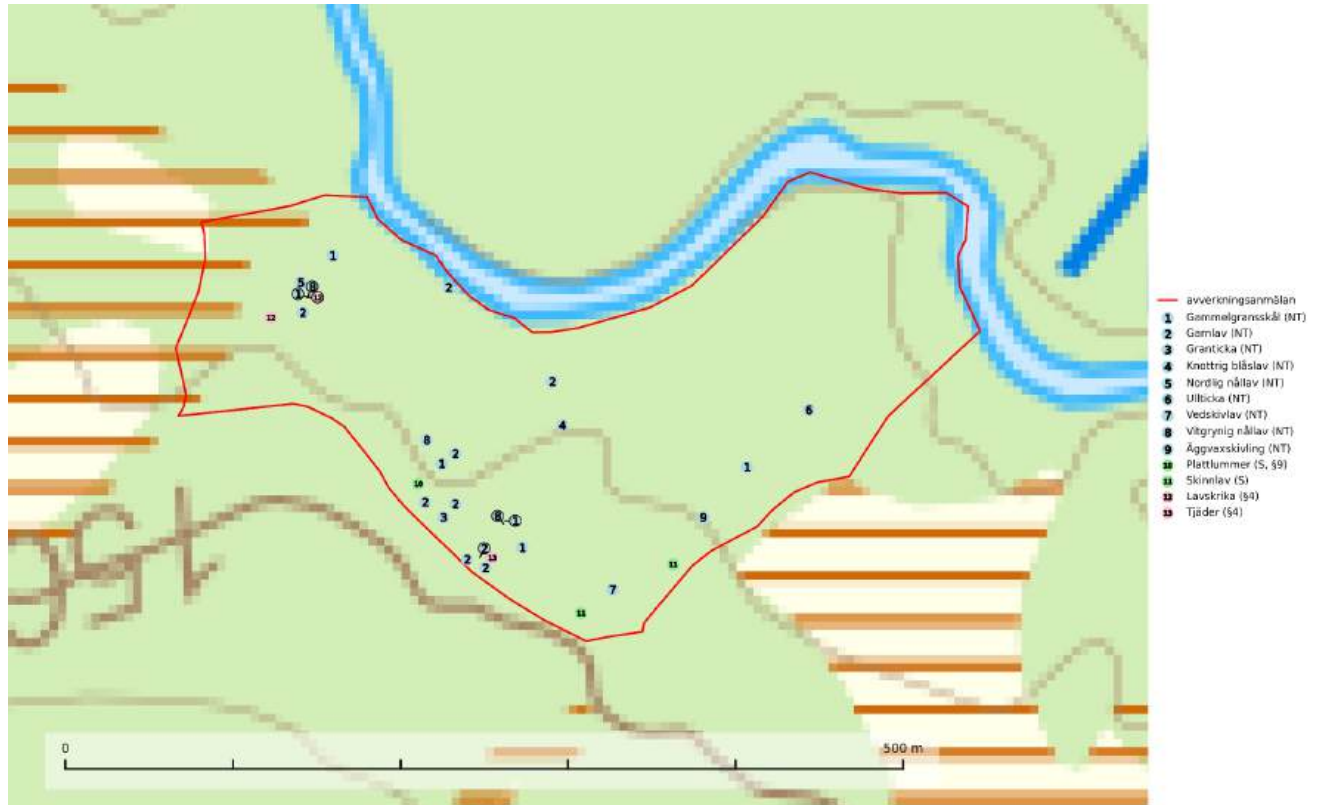

		Art och Habitattdirektivet Bernkonventionen II		
Skogsödla	<i>Zootoca vivipara</i>	8§ Bernkonventionen III	LC	1
Gök	<i>Cuculus canorus</i>	4§ Prioriterad art skogsvårdslagen Bernkonventionen III	LC	1
Drillsnäppa	<i>Actitis hypoleucos</i>	4§ Prioriterad art skogsvårdslagen Bernkonventionen II Bonnkonventionen II	NT	2
Flodpärlmussla	<i>Margaritifera margaritifera</i>	Habitatdirektivet artikel 17 Bernkonventionen III Typisk art 3210,3260	EN	3 Se artfakta.se pga skyddade fynd
Kung Karls spira	<i>Pedicularis sceptrum-carolinum</i>		LC	2
Flodkräfta	<i>Astacus astacus</i>	Åtgärdsprogram Flodkräfta Habitatdirektivet artikel 17	CR	1
Lappranunkel	<i>Coptidium lapponicum</i>	7§ Habitatdirektivet artikel 17	LC	1
Kungsfågel	<i>Regulus regulus</i>	Bernkonventionen II Bonnkonventionen II	LC	1

Avverkningsanmälningar vid Norr-Lillån

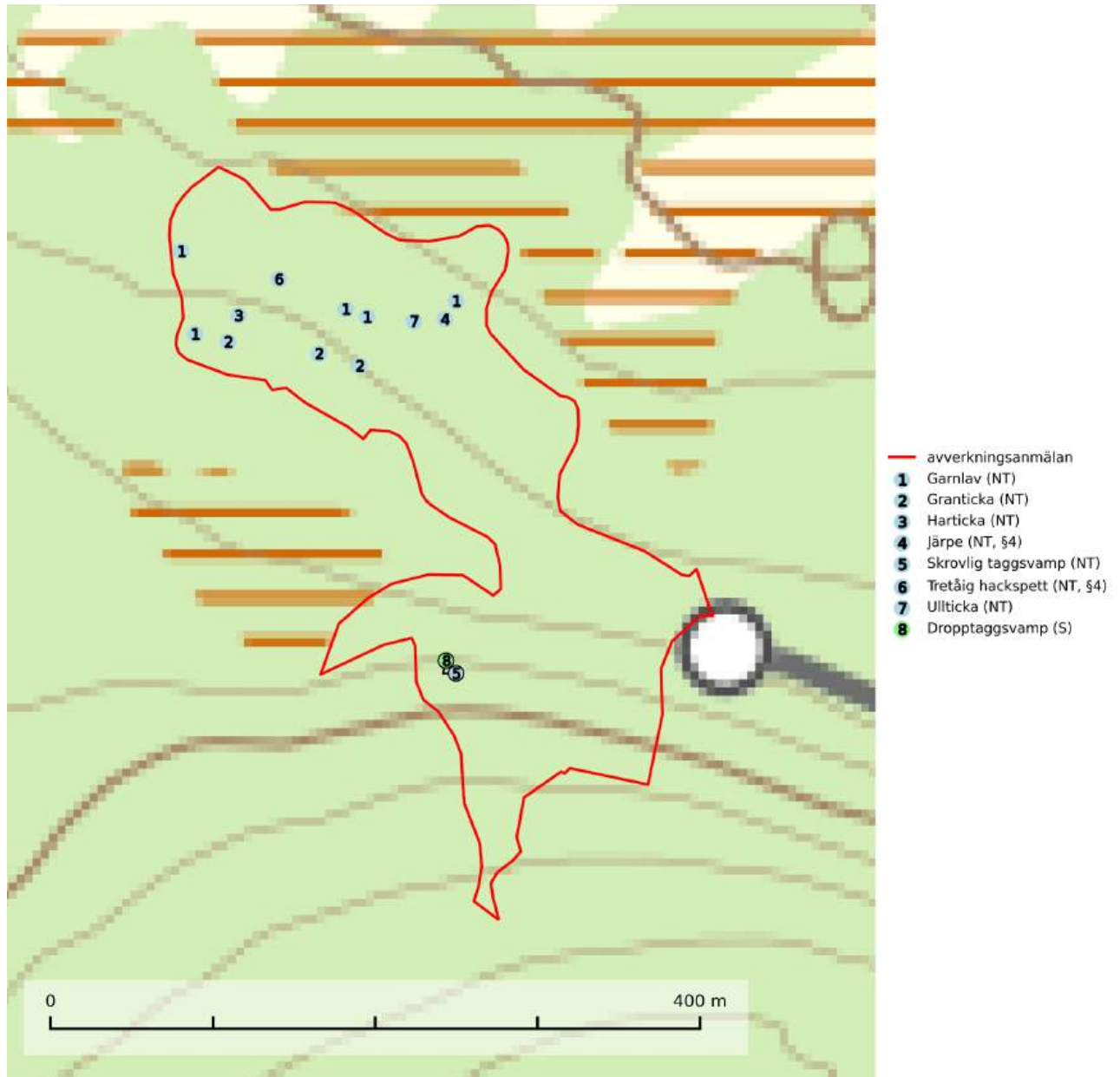
Prickkartor som visar artfynd registrerade på Artportalen inom anmälningarna A 50504-2023 samt A2930-2025

Figur 15.

A 2930-2025

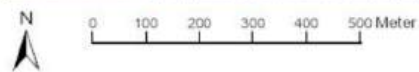
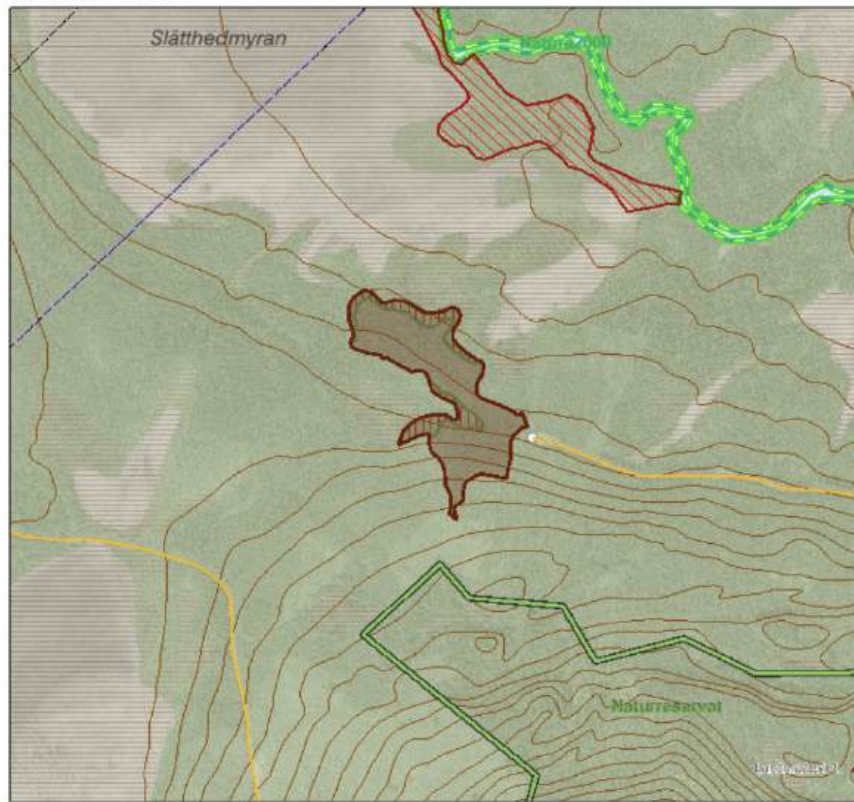

A2930-2025, 4,4 ha , inkom 2025-01-21

Avverkningsärende A 2930-2025

Utskriftsdatum: 2025-01-21

Kartans mittpunktskoordinat:
SWEREF99TM (N, E) 7369419, 789022
WGS84 (Lat, Lon) 66.31113, 21.43349

Kartprojektion: SWEREF99-TM
Bakgrundskartan ur allmänt kartmaterial
© Lantmateriet 109/2037.

TECKENFÖRKLARING

 Anmälan/Ansökan	 Naturvärdsavtal	 Storskogsbrukets Nyckelbiotoper
 Anmäld hänsynsyta	 Forn- och kulturlämning Punkt	 Naturreservat
 HänsynRennäring	 Forn- och kulturlämning Linje	 Nationalpark
 Skyddsdikning/Dikesrens.	 Forn- och kulturlämning Yta	 Vattenskyddsområden
 Uttransport	 Nyckelbiotop	 Natura2000 fågeldirektivet
 Hänsyn	 Objekt med Naturvärde	 Natura2000 habitatdirektivet
 Biotopskydd		

Enligt avverkningsanmälan är ingen hänsyn till arter planerad trots att fynd av så väl tretåig hackspett (§4, fågeldirektivet, prioriterad art skogsvårdslagen, NT) samt järpe (§4, fågeldirektivet, prioriterad art skogsvårdslagen, Bernkonventionen) finns rapporterade på Artportalen. Att det på så begränsad yta som 4,4 ha förekommer 8 naturvärdsarter (inventering har utförts av Länsstyrelsen 2022) visar tillsammans med att området tillhör Länsstyrelsen Norrbottens planerade reservat NorrLillån-Slättheds myran, se figur 5 ovan, innebär att området har konstaterat höga naturvärden. Utifrån de arter som förekommer samt nationella markdata är området grandomierat, SCA planerar att efter avverkning markbereda med högläggning samt

Naturskyddsföreningen
Boden

Mark-och miljödomstolen i Umeå
Box 138, 901 04 Umeå

plantera enbart tall vilket radikalt förändrar områdets ekologi. Hur avverkning och markberedning kan påverka den närliggande Slätthedmyran och i förlängninge NorrLillån som tillhör Råneälvs Natura 2000 område har bolaget över huvud taget inte redovisat. Avverkningsanmälan ligger visserligen 500m från ån men bara tioalet meter från myren som nästan sträcker sig ända fram till ån (30m).

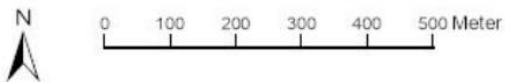
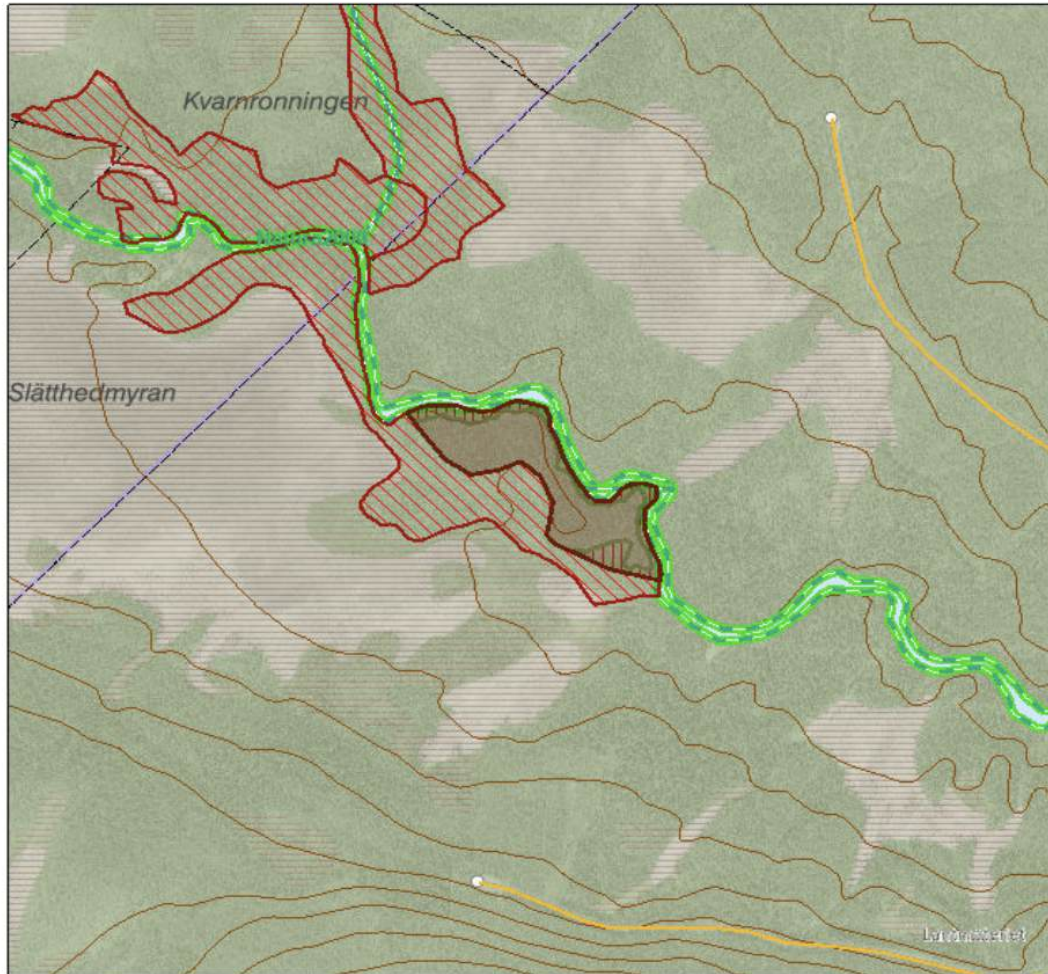

A3501-2025, 3 ha inkom 2025-01-23

Avverkningsärende A 3501-2025

Utskriftsdatum: 2025-01-23

Kartans mittpunktskoordinat:
SWEREF99TM (N, E) 7369996, 788284
WGS84 (Lat, Lon) 66.31604, 21.44063

Kartprojektion: SWEREF99-TM
Bakgrundskartan ur allmänt kartmaterial
© Lantmäteriet 109/2037.

TECKENFÖRKLARING

Anmälan/Ansökan	Naturvårdsavtal	Storskogsbrukets Nyckelbiotoper
Anmäld hänsynsyta	Forn- och kulturlämning Punkt	Naturreservat
HänsynRennäring	Forn- och kulturlämning Linje	Nationalpark
Skyddsdikning/Dikesrens.	Forn- och kulturlämning Yta	Vattenskyddsområden
Uttransport	Nyckelbiotop	Natura2000 fågeldirektivet
Hänsyn	Objekt med Naturvärde	Natura2000 habitatdirektivet
Biotopskydd		

Området består enligt Skogsstyrelsens Skogens pärlor²⁸ av talldominerad sumpskog. SCA anger i avverkningsanmälan att man ska ta hänsyn till vatten samt sumpskog men skyddzonen omfattar enligt kartan endast delar av avverkningsanmälan mot vattendraget och hela anmälan är enligt kartskicktet sumpskog. I övrigt anges enbart hänsyn till träd i avverkningsanmälan:

5. Träd, trädsamlingar och döda träd

Jag avser att ta hänsyn genom att lämna kvar

☒ Äldre barrträd	☒ Trädsamlingar	☐ Lind, lönn, ask, alm	☐ Naturliga högstubbar
☒ Äldre, grova lövträd	☐ Ovanliga trädarter	☐ Hassel, rönn, sälg	☒ Tillskapade högstubbar
☐ Hålträd, boträd	☐ Träd med brandspår	☐ Vårdträd	☒ Andra träd
☒ Döda träd	☐ Träd med kulturspår	☐ Bärande träd	

Beskriv den hänsyn som du planerar att ta till träd, trädsamlingar och döda träd.

Även denna anmälan ligger inom Länsstyrelsen Norrbottens reservatsförslag, Norr-Lillån- Slätthedsmyran och måste då anses hysa höga naturvärden vilket SCA även i detta fall har kännedom om. Bolaget har angett bränning som metod för markberedning vilket starkt måste ifrågasättas i en sumpskog om inte annat så av praktiska skäl. Skogsstyrelsen har upplyst skogsbolaget om att området berör Natura 2000 vilket inte har föranlett någon reaktion från SCA (se nedan). Skogsstyrelsen har godkänt skyddszonerna samt konstaterat att inga artförekomster finns registrerade. Se Skogsstyrelsens anteckningar nedan. Att området som både gränsar till en registrerad nyckelbiotop, består av sumpskog, har konstaterade höga naturvärden enligt Skogsmonitor.se (se figur 3) och ligger inom ett planerat reservat skulle sakna naturvärden är möjligt men inte särskilt sannolikt.

²⁸ <https://www.skogsstyrelsen.se/skogens-parlor/Sumpskog/?objektid=261130101>

Fastighetsbeteckning
Boden BRÄNDBERGET 3:1

Denna tjänsteanteckning är upprättad utifrån en anteckning i Skogsstyrelsens digitala systemstöd Navet.

Anteckning

Tillräcklig hänsyn till HB bedöms komma att tas med ledning av anmälan. Kantzon mot vattendraget Norr-Lillån. Även bred kantzon mot registrerad NB längs en sträcka i sö delen. Avverkning vintertid. Ingen åtgärd.

Anteckningen är skapad*/ändrad av: Esbjörn Henriksson/Esbjörn Henriksson

Anteckning skapad*/ändrad datum: 2025-03-10/2025-03-10

Datum när händelsen inträffade: 2025-03-10

*Funktionen anteckning skapad av och skapad datum tillkom från och med 2022-02-25

Fastighetsbeteckning
Boden BRÄNDBERGET 3:1

Denna tjänsteanteckning är upprättad utifrån en anteckning i Skogsstyrelsens digitala systemstöd Navet.

Anteckning om artinformation

Inga registrerade artförekomster som aktualiserar artskyddsförordningen inom eller i anslutning till det anmälda området. Skogsstyrelsens bedömning är att åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningens bestämmelser.
Ärendet handlagt.

Anteckningen är skapad*/ändrad av: Esbjörn Henriksson/Esbjörn Henriksson

Anteckning skapad*/ändrad datum: 2025-03-10/2025-03-10

Datum när händelsen inträffade: 2025-03-10

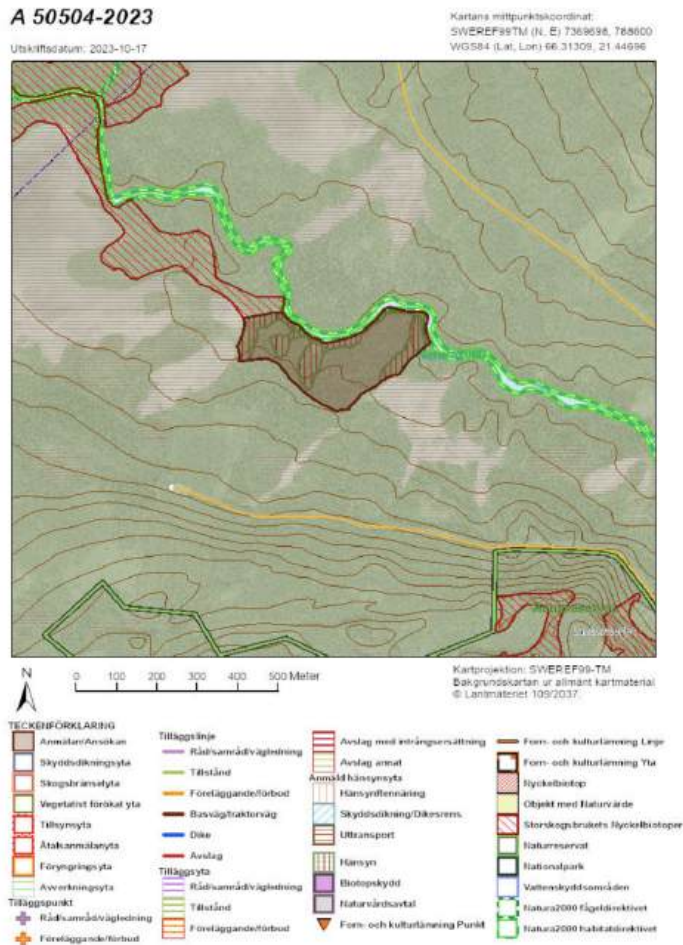
*Funktionen anteckning skapad av och skapad datum tillkom från och med 2022-02-25

Dagbok A 3501-2025

Datum	Nr	Handling	Bilagor	Status
2025-01-23	1	Anmälan om avverkning_A 3501-2025_1		Inkommit
2025-01-23	2	Xml_A 3501-2025_2		Inkommit
2025-01-23	3	Meddelande Natura 2000_A 3501-2025_3		Skickat
2025-03-10	4	Tjänsteanteckning_A 3501- 2025_4		Färdigställt
2025-03-10	5	Tjänsteanteckning_A 3501- 2025_5		Färdigställt

A50504-2023, 4,5 ha , inkom 2023-10-17

I SCAs avverkningsanmälan anges endast hänsyn till bäckdråg men enligt kartan tas delvis god hänsyn till Norr-Lillån, tyvärr saknas adekvat hänsyn längs åns strand i resterande delen av avverkningsanmälan. Se avsnittet om hänsyn sid 31. Ingen hänsyn till arter uppges trots att det i området finns 14 naturvårdsarter registrerade på Artportalen se figur 15 ovan. Också detta område omfattas av Länsstyrelsens planerade reservat Norr-Lillån-Slätthedsmyran, artfynden i ormdädet bekräftar ytterligare området naturvärde samt att det enligt Skogsmonitor.se har höga naturvärden och enligt kartlagret sannolik och potentiell kontinuitetsskog består av kontinuitetsskog klass 1.

G4. Träd, trädsamlingar och döda träd

Jag avser att ta hänsyn genom att lämna kvar			
☒ Äldre barrträd	☒ Döda stående eller liggande träd	☐ Träd med brand-/kulturspår	☒ Naturliga högstubbar
☒ Äldre/grova lövträd	☒ Trädsamlingar	☐ Hassel, lind, lönn, ask, alm, rönn, sälg	☒ Tillskapade högstubbar
☐ Hålträd/boträd	☐ Ovanliga trädslag och buskar	☐ Vårdträd/bärande träd	☐ Andra träd
Beskriv den hänsyn som du planerar att ta till träd, trädsamlingar och döda träd.			

4.2.3. Observationer från Artdatabanken i eller strax utanför de avverkningsanmälda områdena invid Norr-Lillån

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Naturvärde	Rödliste kategori	Antal observationer
Garnlav	<i>Alectoria sarmentosa</i>	Typisk art 9010	NT	20
Granticka	<i>Porodaedalea chrysoloma</i>		NT	8
Gammelgransskål	<i>Pseudographis pinicola</i>	Typisk art 9010	NT	6
Ullticka	<i>Phellinidium ferrugineofuscum</i>	Typisk art 9010, 9050	NT	3
Vitgrynig nållav	<i>Chaenotheca subroscida</i>		NT	3
Tjäder	<i>Tetrao urogallus</i>	Fågeldirektivet bilaga 1,2 Prioriterad art skogsvårdslagen Bernkonventionen III Typisk art 9010, 9740	LC	2
Skinnlav	<i>Leptogium saturninum</i>	S	LC	2
Järpe	<i>Tetrastes bonasia</i>	Fågeldirektivet bilaga 1,2 Prioriterad art skogsvårdslagen Bernkonventionen III	NT	2

		Typisk art 9010, 9740		
Lavskrika	<i>Perisoreus infaustus</i>	4§ Prioriterad art skogsvårdslagen Bernkonventionen II Typisk art 9010	LC	2
Skrovlig taggsvamp	<i>Hydnellum scabrosum</i>	Åtgärdsprogram fjälltaggsvampar	NT	2
Harticka	<i>Pelloporus leporinus</i>	Typisk art 9010, 9050	NT	1
Dropttaggsvamp	<i>Hydnellum ferrugineum</i>	S Typisk art 9010	LC	1
Vedskivlav	<i>Hertelidea botryosa</i>	Typisk art 9010	NT	1
Skarp dropttaggsvamp	<i>Hydnellum peckii</i>	S	LC	1
Nordlig nållav	<i>Chaenotheca laevigata</i>		NT	1
Äggvaxskivling	<i>Hygrophorus karstenii</i>		NT	1
Kötticka	<i>Leptoporus mollis/erubescens</i>		NT	1
Tretåig hackspett	<i>Picooides tridactylus</i>	Fågeldirektivet bilaga 1 Prioriterad art skogsvårdslagen Bernkonventionen II Typisk art 9010, 9740	NT	1
Plattlumner	<i>Lycopodium complanatum</i>	S	LC	1
Knottrig blåslav	<i>Hypogymnia bitteri</i>	Typisk art 9010	NT	1
Kungsfågel	<i>Regulus regulus</i>	4§ Bernkonventionen II Bonnkonventionen II	LC	1

Naturskyddsföreningen
Boden

Mark-och miljödomstolen i Umeå
Box 138, 901 04 Umeå

Naturskyddsföreningen Boden
Ordförande

2025-03-XX

Bilagor

Bilaga 1. Skogsstyrelsens dagboksblad, exempel på Skogsstyrelsens agerande som tillsynsmyndighet gällande Natura 2000 se nr 3.

Dagbok A 6118-2025

Datum	Nr	Handling	Bilagor	Status
2025-02-10	1	Anmälan om avverkning_A 6118-2025_1		Inkommit
2025-02-10	2	Xml_A 6118-2025_2		Inkommit
2025-02-10	3	Meddelande Natura 2000_A 6118-2025_3		Skickat
2025-02-21	4	Synpunkter Länsstyrelsen_A 6118-2025_4		Inkommit

Bilaga 2 Mailväxling mellan Skogsstyrelsen och SCAs ombud rörande A 49876-2023.

Tuorda Nicklas Södra Norrbottens distrikt

Från: Tuorda Nicklas Södra Norrbottens distrikt
Skickat: den 2 november 2023 14:18
Till: NYGÅRD Niklas
Ämne: Brändberget A 49876-2023
Bifogade filer: A 49876-2023.pdf

Hej,

Hur tänker ni kring hänsyn mot N2000?
Se bifogad karta.

Med vänlig hälsning
Nicklas Tuorda

Nicklas Tuorda | Skogskonsulent
Skogsstyrelsen | Södra Norrbottens distrikt
Åsgatan 30, 96231 Jokkmokk

 se
Så behandlar vi personuppgifter

Tuorda Nicklas Södra Norrbottens distrikt

Från: NYGÅRD Niklas [REDACTED]
Skickat: den 3 november 2023 11:48
Till: Tuorda Nicklas Södra Norrbottens distrikt
Ämne: [EXTERNT] Re: Brändberget A 49876-2023

Jo hej det är en gammal drivning som jag anmält så jag återkommer när jag planerat den ordentligt.

Skickat från [Outlook för Android](#)

From: nicklas.tuorda@skogsstyrelsen.se [REDACTED]
Sent: Thursday, November 2, 2023 2:18:12 PM
To: NYGÅRD Niklas [REDACTED]
Subject: Brändberget A 49876-2023

Hej,

Hur tänker ni kring hänsyn mot N2000?
Se bifogad karta.

Med vänlig hälsning
Nicklas Tuorda

Nicklas Tuorda | Skogskonsulent
Skogsstyrelsen | Södra Norrbottens distrikt
Åsgatan 30, 96231 Jokkmokk

[REDACTED]
Så behandlar vi personuppgifter

Bilaga 3

Faktaunderlag påverkan på vatten samt arter^{29 30}

Grumling

Olika åtgärder i eller intill vatten kan ge grumling som påverkar både ljusförhållandet i vattnet och bottenarna. Det kan i sin tur påverka exempelvis fiskars lek och föryngring av musslor.

Grumlande utsläpp eller arbete i vatten som ger grumling kan dels påverka vattnets ljusförhållanden men också ge en negativ påverkan bottenar genom sedimentpålagring. Bottenar som påverkas av sedimentpålagring riskerar att bli mindre lämpade för fiskars lek och kan slå ut bestånd av stormusslor som tex flodpärlmussla. Föryngringen av stormusslor är särskilt känslig för sedimentpålagring.

Biologiska kvalitetsfaktorer

Innan verksamhet tillåts bör förekomst av musslor undersökas och elfiske genomföras. Dessa kvalitetsfaktorer bör också följas för att se effekten av åtgärder och pågående verksamhet som innebär risk för grumling.

Fysikalisk-kemiska kvalitetsfaktorer

I miljökvalitetsnormerna för fisk- och musselvatten finns det gränser för uppslammade fasta substanser, suspenderat material. Dessa gränsvärden används ofta även i vatten som inte omfattas av fisk- och musselvattendirektivet.

Arter

Grön flodtrollslända (LC, Habitatdirektivet bilaga 2, Bernkonventionen bilaga II, §4)

- Arten ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 2. och kräver noggrant skydd enligt direktivet.
- Den ingår även i art- och habitatdirektivets bilaga 4 och betecknas med N i artskyddsförordningens bilaga 1.
- Vilt levande exemplar av arten är fredade enligt 1-4 stycket 4§ Artskyddsförordningen (2007:845) vilket innebär att det är förbjudet att avsiktligt störa, fånga eller döda arten, eller avsiktligt förstöra eller skada bo- och viloplatsar samt att skada eller samla in ägg.
- Vilt levande exemplar av arten omfattas av 23§ Artskyddsförordningen vilket innebär att det är förbjudet att förvara och transportera arten.
- Arten är beroende av rena klara vattendrag som flyter genom skogsmark.
- Arten är inte särskilt vanligt i området kring Råneå älv och populationerna är små.

29

<https://www.miljosamverkansverige.se/miljoskydd/mkn-vatten-och-tillsyn-miljofarlig-verksamhet/provtagningssguide/ekologisk-status/grumling/>

³⁰ [Förordning \(2001:554\) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten, Sveriges riksdag](#)

- Förutom att man undviker storskaliga förändringar i de vattensystem där arten förekommer i landet måste de områden som hyser populationer också skyddas mot mer lokal påverkan från t.ex bebyggelse, vägar, jord-och skogsbruk.
- Påverkas negativt av vattengrumling.

Källor:

<https://artfakta.se/taxa/101461/information>

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/arter/artergemensam.pdf

https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6ae610001636c9c68e547fc3/1530537217938/R%C3%A5ne%C3%A4lven_SE0820431_bevarandeplan.pdf sid 5, 9, 32.

Tretåig hackspett (4§, NT) – ekologi samt krav på livsmiljön

Tretåig hackspett (NT) är fridlyst enligt §4 Artskyddsförordningen och finns med som prioriterad art i Skogsstyrelsen vägledning för skogsbruket (bilaga 4 till SVL). I vägledningen står bland annat att: "Tretåig hackspett har stora arealkrav och höga krav på sin livsmiljö. Omdaning av naturskog till kulturskog medför en förlust av viktiga miljöer, något som förstärks av ökad fragmentering till följd av avverkningar." Vidare att: "Områden med dokumenterad permanent förekomst i naturskogsmiljöer har vanligen så stora naturvärden att skogsbruk är olämpligt".

Tretåig hackspett är beroende av större sammanhängande naturskog med kontinuerlig tillgång och nybildning av död ved och fragmentering av livsmiljöerna utgör ett stort hot mot arten (se exempelvis Stachura-Skierczynska et al., 2009; Wesolowski et al., 2005; Butler et al., 2004; Pakkala et al., 2002; Amcoff et al., 1996; Virkkala, 1991). Det finns studier som visar att naturskogens självgallringsprocess som den tretåiga hackspetten är beroende av, inte kan ersättas med efterlämnad hänsyn i skogsbruket (Imbeau & Desrochers, 2002).

Permanent revir av tretåig hackspett karaktäriseras ofta av artens typiska ringformigt ordnade hackmärken på framför allt gamla granar. För att säkerställa att inte revir av tretåig hackspett drabbas av avverkningsplanerna bör en inventering göras i området både under häckningstid och under vintern, då arten utnyttjar betydligt större områden än under sommarens häckningsrevir. Storleken på häckningsreviret varierar med skogstypen, förekomsten av död ved och graden av fragmentering, men är i allmänhet i storleksordningen 25–100 hektar.

Förutom fridlysning enligt §4 Artskyddsförordningen är tretåig hackspett även förtecknad i EU:s fågeldirektiv bilaga 1. Den ingår också i Natura 2000 och är förtecknad i Bernkonventionen bilaga II (strikt skyddade djurarter).

Mark- och miljödomstolen i Östersunds tingsrätt och Svea hovrätt har i domstolsutslag (bl.a. Östersunds tingsrätt målnr. M 3690-22, datum: 2023-05-24; Östersunds tingsrätt M 2377-22, datum: 2022-11-16; Svea hovrätt M 4248-23, datum: 2023-06-29; M 4258-23, datum: 2023-06-29 och M 4238-23, datum: 2023-06-29) slagit fast att tretåig hackspett inte har tillfredsställande populationsnivå i landet och att varje enskild avverkningsanmälan som har spår/fynd och biotopkvaliteter för arten är därmed viktiga att bevara.

Östersunds tingsrätt konstaterar i mål nr. M 3690-22 (datum: 2023-05-24) att skogsmiljöer av typen kontinuitetsskog och som utgör lämpliga habitat för tretåig hackspett återbildas mycket långsamt: ”Den anmälda avverkningen bidrar således till att arealen sådant habitat successivt reduceras över tid i ett område där arten för närvarande förekommer. Endast förhållandet att arten förekommer i ett större område eller region kan inte tas till intäkt för att densamma är okänslig för minskade ytor habitat.” Med hänsyn till takten med vilken habitat återbildas, bedömer domstolen att det inte är tillräckligt eller i linje med försiktighetsprincipen att såsom Skogsstyrelsen synes avse att agera först om eller när habitatförluster konstaterats och därefter eventuellt revidera bedömningar för tretåig hackspett. I frågor om påverkan på habitat är även risk för fragmentering av betydelse.

Sammantaget i mål nr. M 3690-22 (Östersunds tingsrätt, datum: 2023-05-24) ”kan det inte anses klarlagt att enskilda avverkningar i allmänhet eller det aktuella avverkningsanmälda området är utan betydelse för artens möjlighet att återupprätta eller bibehålla populationen på en tillfredsställande nivå. Beslutet från Skogsstyrelsen saknar en utredning och bedömning kring vilka skyddsåtgärder som kan vidtas för att inte riskera en överträdelse av förbuden i 4 § artskyddsförordningen. I Skogsstyrelsens beslut saknas bland annat en bedömning av de kumulativa effekterna av den anmälda avverkningen. Det finns inga garantier för att omgivningarna i övrigt kommer att behålla nuvarande ekologisk funktion eller en bedömning av om och när det nu aktuella området kan ha återfått samma kvaliteter som innan avverkning.”

Källor:

Amcoff, M. & Eriksson, P. 1996. *Förekomst av tretåig hackspett Picoides tridactylus på bestånds- och landskapsnivå*. Ornis Svecica 6: 107–119

Butler, R., Angelstam, P., Ekelund, P. & Schlaeffer, R. 2004. *Dead wood threshold values for the three-toed woodpecker presence in boreal and sub-Alpine forest*. Biological conservation 119(3): 305–318

Imbeau, L. & Desrochers, A. 2002. *Foraging Ecology and Use of Drumming Trees by Three-Toed Woodpeckers*. The Journal of Wildlife Management. Vol. 66, No. 1 (Jan., 2002), pp. 222-231.

Pakkala, T., Hanski, I. & Tomppo, E. 2002. *Spatial ecology of the three-toed woodpecker in managed forest landscapes*. Silva Fennica 36(1): 279-288.

Skogsstyrelsen, 2024. *Vägledning för hänsyn till fåglar – Tretåig backspett.*

<https://www.skogsstyrelsen.se/lag-och-tillsyn/artskydd/vagledning-och-kunskapsstod-artskydd/>

Stachura-Skierczynska, K., Tumił, T. & Skierczynski, M. 2009. *Habitat prediction model for three-toed woodpecker and its implications for the conservation of biologically valuable forests.* Forest Ecology and Management 258(5): 697-703.

Virkkala, R. 1991. *Population trends of forest birds in a Finnish Lapland landscape of large habitat blocks – Consequences of stochastic environmental variation or regional habitat alteration.* Biological conservation 56(2): 223–240

Wesolowski, T., Czeszczewik, D. & Rowinski, P. 2005. *Effects of forest management on Three-toed Woodpecker *Picoides tridactylus* distribution in the Bialowieza Forest (NE Poland): conservation implications.* Acta Ornithologica 40(1): 53–60.

Flodpärlmussla (EN, habitatdirektivet)

Flodpärlmusslan är rödlistad som starkt hotad (EN). Flodpärlmusslan finns även med i EU:s art- och habitatdirektiv, enligt habitatdirektivets bevarandestatus anges artens status som dålig, negativ trend. Arten är starkt hotad vilket innebär att den därmed bedöms ha mycket hög risk att dö ut i vilt tillstånd. Mussla ingår även i ett pågående åtgärdsprogram (ÅGP). Åldern vid första könsmognad varierar mellan olika delar av utbredningsområdet (senare ju längre norrut man kommer), men understiger inte 15–20 år ens i södra Europa. Flodpärlmusslan har en komplicerad livscykel med såväl ungomvårdnad som ett parasitärt stadium innan de små musslorna börjar ett frilevande liv. De små larverna måste lyckas haka fast på gällbladen av en fisk för att utvecklas vidare, uppskattningsvis lyckas 1 av 100 000 med detta. Huruvida larverna lyckas fästa in på någon fisk är till viss del beroende av fiskbeståndens täthet. Är värdfisktätheterna allt för låga blir antalet infesterade fiskar mycket litet och rekryteringen kan upphöra. Även om larverna kan fästa in på flera arter av fisk är det enbart på lax och öring som de kan utvecklas vidare. I Sverige är öring den i särklass vanligaste värdfisken. Studier från bl.a. Norge visar att musslorna är starkt kopplade till de lokala fiskbestånden och att enskilda musselbestånd är specialiserade på antingen lax eller öring. Det parasitära stadiet gör att musslorna kan spridas uppströms som fripassagerare på den infesterade fisken. Det är nödvändigt att bottarna genomströmmas av friskt vatten, så att musslan kan andas och filtrera näring. I Norrlands inland är tillväxten betydligt långsammare och den äldsta flodpärlmussla som har hittats i Sverige var ca 280 år gammal (Görjeån i Norrbotten). Flodpärlmusslan är därigenom bland de mest långlivade djur man känner till.

Hot

Det allt överskuggande problemet för flodpärlmusslan i Sverige är utslagen, eller dåligt fungerande, föryngring. Orsakerna till den bristande föryngringen är flera och i kombination med försämrade miljöbetingelser skapas en komplex hotbild. Igenslamning och annan förstörelse av lämpliga grus- och stenbottnar drabbar både musselbestånd och värdfisk.

Igenslamning kan ske både direkt genom ökad transport och sedimentation, och indirekt genom att ökad växtlighet i vattendragen fungerar som sedimentfällor.

Modernt skogs- och jordbruk utan tillräcklig hänsyn orsakar skada genom avverkningar, markberedning, dikning samt genom användning av gödnings- och bekämpningsmedel i tillrinningsområdena. Effekten blir att vattenkvaliteten försämras, bottenarna slammar igen samt att hydrologin förändras. Sänkta pH-nivåer skadar flodpärlmusslan dels genom försämrade betingelser för lax och öring, dels genom direkta effekter i form av minskad kalkhalt i vattnet vilket försvårar skalbildningen.

Flodpärlmusslan är en ypperlig indikator på landskapets ekologiska status genom sin komplexa biologi, behov av värdfisk för sina larver, långa livslängd och höga krav på vattenkvalitet. Först när villkoren för flodpärlmusslans fortsatta existens är tillförsäkrad i Råneälven har vi uppnått god ekologisk status för vattensystemet. Alla bestånd av flodpärlmussla med fungerande föryngring bör ges ett fullgott och långsiktigt skydd. Skyddet ska syfta till att ta bort hela hotbilden mot arten och dess livsmiljö. Åtgärderna bör därför omfatta såväl bevarande av de enskilda lokalerna som hänsyn inom tillrinningsområdet uppströms. Inrättande av naturreservat är den långsiktigt bästa lösningen i många fall. Alla bestånd med föryngring bör klassificeras som områden av riksintresse för vetenskaplig naturvård (enligt naturresurslagen). Även lokaler med medelgoda eller goda bestånd där möjligheter till förökning torde kunna återskapas genom biotop- eller vattenvårdande åtgärder bör komma ifråga för skydd.

För att föryngringen ska fungera krävs reproducerande bestånd av lax eller öring, ett permanent vattenflöde, relativt hög vattenhastighet och klart, syrgasrikt, näringsfattigt vatten med stabila pH-förhållanden. Arten förekommer i vatten av vida skild storlek, från stora älvar till knappt meterbreda skogsbäckar. Flodpärlmusslan lever i huvudsak ett mycket stillsamt liv nergrävd till två tredjedelar i bottensubstrat med sand, grus och stenar, och livnär sig på att filtrera vatten. Den kan inte som andra arter byta ut sin livsmiljö till något närliggande område utan är helt beroende av att vattenkvaliteten inte försämras för att överleva. Ur ett internationellt perspektiv utgör Skandinavien tillsammans med nordvästra Ryssland ett kärnområde för livskraftiga populationer av flodpärlmussla. Det vilar ett stort ansvar på oss att skydda, sköta, restaurera och återskapa den hotade flodpärlmusslans livsmiljöer i olika skalor från mikrohabitat till hela avrinningsområden och landskap .

Underlåtenhet att förhindra skada på vattenmiljön strider också mot EU:s art- och habitatdirektiv.

I åtgärdsprogrammet (Havs- och vattenmyndigheten, 2020-05-26) framhålls följande om skogsbruk:

”Skogsbruk kan alltså påverka flodpärlmusselvatten på olika sätt. De största problemen för flodpärlmusselvatten är sannolikt igenslamning och icke-funktionella kantzoner. Enligt bestämmelserna om miljöhänsyn i skogsbruket (Skogsstyrelsens föreskrifter till skogsvårdslagen 30 §) ska skador till följd av skogsbruksåtgärder undvikas eller begränsas på och i vatten. Skydds-zoner med träd och buskar ska även lämnas kvar, bland annat utmed sjöar och vattendrag, i sådan utsträckning som behövs av hänsyn till växt-och djurlivet. Dessutom ska näringsläckage till sjöar och vattendrag begränsas vid avverkning.

“Igenslamning och annan förstörelse av lämpliga grus- och stenbottnar drabbar både musselbestånd och värdfisk. Igenslamning kan ske både direkt genom ökad transport och sedimentation, och indirekt genom att ökad växtlighet i vattendragen fungerar som sedimentfällor. Modernt skogs- och jordbruk utan tillräcklig hänsyn orsakar skada genom avverkningar, markberedning, dikning samt genom användning av gödnings-och bekämpningsmedel i tillrinningsområdet. Effekten blir att vattenkvaliteten försämras, bottenarna slammar igen samt att hydrologin förändras.

[...]

De små musslorna ligger nedgrävda i substratet i upp till 8 år och är därför mycket känsliga mot alla åtgärder som leder till grumling och den påföljande igenslamningen.

Vegetationsbeklädda kantzoner längs med vattendragen fungerar som erosionskydd och filter samt är en viktig källa för skydd och föda i mindre vattendrag. Avverkning av trädridåer kan även leda till ändrade in-och utstrålningsförhållanden vilket i sin tur leder till ändrade temperaturförhållanden.” Källa:

<https://artfakta.se/taxa/101268/information>

Vidare går att på hemsida om Sverige miljömål att läsa om landets miljömål för levande sjöar och vattendrag med avseende på flodpärlmussla:

“Många bestånd av flodpärlmussla har påverkats negativt genom århundraden och arten har även försvunnit från flertalet vattendrag. Även flodpärlmusslans värdfisk öring och lax har påverkats av olika verksamheter. Några av orsakerna till detta är pärlfiske, skogs- och jordbruk, timmerflottning, försurning, övergödning, kanalisering, dikning, reglering och vandringshinder.

För att flodpärlmusslan ska finnas kvar på lång sikt krävs en ökad miljöhänsyn till våra vattendrag.

Utöver detta måste nödvändiga förbättringsåtgärder för musslan livsmiljö genomföras, vilket vi nationellt ser en tydlig positiv trend i under de senaste 10-20 åren. För att säkra artens status och överlevnad på lång sikt kan även ett formellt skydd behöva upprättas för vissa vattendrag. Ett livskraftigt bestånd av flodpärlmussla med fungerande reproduktion indikerar på ett i många avseenden väl fungerande ekosystem som gynnar många sötvattensarter.”

Bilaga 4. Utlåtande SLU Flodpärlmussla

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

SLU Artdatabanken
Ulf Bjelke, miljöanalysexpert

UTLÅTANDE

2024-06-20

Utlåtande om flodpärlmussla

SLU Artdatabanken har fått frågeställningar från Naturskyddsföreningen Norrbotten om ett utlåtande om flodpärlmusslans hotsituation, och möjlig påverkan genom skogsbruk. Utlåtande är generellt för landet.

Flodpärlmussla, *Margaritifera margaritifera*, är en högprofilart i det svenska natur- och miljövårdsarbetet. Den är [utpekad som indikator för miljömålet Levande sjöar och vattendrag](#), samt har ett så kallat [Åtgärdsprogram för hotade arter](#). Den är fredad i fiskerilagstiftningen samt listad i EUs habitatdirektiv som viktig i ett unionsperspektiv. I den statusbedömning som görs för dessa EU-listade arter har flodpärlmussla [röd status](#), dvs dålig bevarandestatus i de medlemsländer där den förekommer, inklusive i Sverige. Medlemsländerna är ålagda att arbeta för förbättrad status för arter med dålig sådan.

Arten är av Internationella naturvårdsunionen listad som [rödlistad globalt](#) med statusen Akut hotad CR, vilket är den allvarligaste kategorin.

Den är också [rödlistad nationellt](#) i Sverige, som Starkt hotad, EN. Detta på grund av att arten under lång tid har minskat. Minskningen gäller både individer och antal reproducerande bestånd. En betydande andel av de svenska bestånden förökar sig inte. Detta beror på att livsmiljön inte är tillräckligt god.

Utöver att vara hotad är arten [utpekad som en så kallad paraplyart](#). En paraplyart är en art som där den finns i livskraftiga bestånd indikerar mycket rika miljöer för andra arter. Detta innebär att gynnar man arten så gynnar man även många andra vattenlevande djur. Andra mollusker, kräftdjur, sländor et c. Och vice versa, om livsmiljön försämrats för en paraplyart kan man utgå från att detta också gäller för andra arter.

Arten är negativt påverkad av försämrade vattenkvalitet, igenslamning av bottnar samt förlust av laxfiskar. Flodpärlmusslor har larver som fäster på laxfiskars gälar, och dessa fiskars närvaro här helt nödvändig för musslornas reproduktion.

Modernt skogsbruk bedöms ha negativa effekter på bestånd av flodpärlmussla genom att avverkning nära vattendrags- eller bäckstränder orsakar förändrad hydrologi och ökad sedimentation. Utöver själva avverkningen har körandet med tunga maskiner vid eller till och med i bäckfäror betydande negativ effekt genom att slamma igen bottnar. Av dessa orsaker har skogsbruk i flera fall fått restriktioner vid avverkning gällande att bevara en kanton med träd, val av årstid för aktiviteter nära vattnet samt riktlinjer för hur maskiner ska användas. Dessa fall bör granskas noga i det befintliga fallet och utgör viktiga underlag. En kanton med obrukad skog är oftast fullt tillräcklig för att minimera risken för skadliga eller oönskade effekter.

Flodkräfta (CR, Åtgärdsprogram Flodkräfta, Habitatdirektivet artikel 17, Bernkonventionen III)

Flodkräfta är en helt och hållet sötvattenslevande art som, i sjöar och vattendrag där den förekommer, utgör större delen av bottenfaunans massa på 1–10 meters djup. Bottensubstratet ska vara fast och arten trivs inte på mjuka dybottnar. Liksom de flesta kräftdjur är flodkräfta allätare och äter plankton, insektslarver, små blötdjur, olika vattenväxter samt framför allt dött organiskt material som blad och växtdelar. Flodkräfta motverkar genom sin konsumtion igenväxning av sjöar och vattendrag och omsätter bottensubstratet genom sina rörelser och förflyttningar. Även försurning, utsläpp av miljöfarliga ämnen, föroreningar och vattenregleringar påverkar arten negativt.

Källa:

https://browser.dataspace.copernicus.eu/?zoom=14&lat=66.20598&lng=21.46896&themeId=DEFAULT-TH EME&visualizationUrl=U2FsdGVkX19VTBqkraBwWgEYh1lXV2kGhXTqHNT4snqVPzrpSVcmVsb6Yo25wz0DcPJ5U%2BPzWP%2BqrOYXR4IvDM2bncFRCPJh%2BH9XXxYYCzxDI3LrF%2Bbb%2B6qOSdw57WP1&datasetId=S2_L2A_CDAS&fromTime=2025-03-14T00%3A00%3A00.000Z&toTime=2025-03-14T23%3A59%3A59.999Z&layerId=1_TRUE_COLOR&demSource3D=%22MAPZEN%22&cloudCoverage=30&dateMode=SINGLE

Edsman, L. & Schröder, S. (2009). *Åtgärdsprogram för flodkräfta 2008–2013 (Astacus astacus)* (Rapport 5955). Bromma: Naturvårdsverket.

<https://www.havochvatten.se/data-kartor-och-rapporter/rapporter-och-andra-publikationer/publikationer/2009-08-01-atgardsprogram-for-flodkrafta.html>

Lake (VU)

Lake är en sötvattensfisk som också lever i bräckt vatten. Den blir könsmogen vid en ålder av 2–7 år, och livslängden kan uppgå till mellan 15 och 25 år.

Rödlistning

Analyser av provfiskedata från sjöar (NORS) visar att arten förekom i 40 % färre sjöprovfisken under utvärderingsperioden (1994 - 2018). Data från Svenskt elfiskeregister (SERS) visar att antalet lokaler med förekomst av lake i reella tal under samma period har minskat med 31 %. Även beståndet i saltsjön minskar; i Bottniska viken kan minskningen lokalt uppgå till >50%, för hela Östersjöområdet bedöms minskningen ligga i intervallet 0-35 %. Minskningen avser utbredningsområde, förekomstareal, kvalitén på artens habitat och antalet reproduktiva individer. Minskningstakten har uppgått till 30 (20-40) % under de senaste 24 åren.

Minskningstakten överstiger gränsvärdet för Sårbar (VU) enligt A-kriteriet.

Källor:

<https://artfakta.se/taxa/206178/information>

<https://artfakta.se/taxa/206178/rodlistning>

Tabell 1. Utveckling för de rödlistade och fridlysta arter som påträffats i de aktuella områdena.

Art	2000	2005	2010	2015	2020	Trolig utveckling 2025
Garnlav	LC	LC	NT	NT	NT	Nära VU
Granticka	LC	LC	NT	NT	NT	Nära VU
Ullticka	LC	LC	NT	NT	NT	Nära VU
Harticka	NT	NT	NT	NT	NT	Nära VU
Äggvaxskivling	LC	LC	NT	NT	NT	Nära VU
Skrovlig taggsvamp	NT	VU	NT	NT	NT	Nära VU
Vitgryning nållav	NT	NT	NT	NT	NT	Nära VU
Gammelgransskål	NT	NT	NT	NT	NT	Nära VU
Nordlig nållav	VU	NT	NT	NT	NT	Nära VU
Vedskivlav	NE	LC	LC	NT	NT	Nära VU
Tretåig hackspett	VU	VU	NT	NT	NT	Nära VU
Lavskrika	LC	NT	NT	NT	NT	Nära VU
Järpe	LC	LC	LC	LC	NT	Nära VU
Flodkräfta	VU	EN	CR	CR	CR	Ingen förändring
Flodpärlmussla	VU	VU	EN	EN	EN	Ingen förändring

Art	2000	2005	2010	2015	2020	Trolig utveckling 2025
Grön flodtrollsända	EN	EN	VU	NT	LC	Förändring pga att fler lokaler upptäckts
Lake	LC	LC	NT	NT	VU	Ingen förändring

Källa: Artfakta SLU Artdatabanken, 2025-03-20.